Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 216 (10813) | 1978 чылдың сентябрь 16, суббота | 1925 чылда үндезилеттингеН | Өртээ 2 коп.

Малга четчир чем дээш

Чурттуң колхозтары, совхозтары мал чемин белеткээрин уламчылап турар. ССРЭ-ниң Төп Статистика Эргелениң дыңнатканы ёзугаар алырга, сентябрь 11-те чедир тараан болгаш чайгаар үнген сигениерин 75 миллион гектардан кескен. Сезон эгезинден бээр ниитизи-биле 49,8 миллион тонна сигенни белеткээн азы 79 хуу болган.

Чуртта 70 миллион тонна сенажты салгаш, планны 112 хуу күүсеткен.

Витаминниг сиген далганы белеткээрин 79 хуу чедирген.

Янзы-бүрү культураларны силостаары уламчылап турар. Ниитизи-биле 71,7 миллион тонна силосту салган, бо дээрге планның 29 хуузу.

Сигенни, саванны, оске-даа чемнерни фермаларже сөөртүп турар.

СЭТА-ның корр.

«ВЕНЕРА-12» УЖУДУУШКУНДА

СЭТА-ның дыңнадыы

Космос делгемин болгаш Хүн системазының планеталарын шинчилээр программага дүүштүр планеталар аразының «Венера-12» деп автоматтыг станциязын салып үндүрериг 1978 чылдың сентябрь 14-те Совет Эвилелиге боттандырган.

«Венера-12» деп автоматтыг станция бодунуң тургузуунуң болгаш ужур-дузазының талазы-биле 1978 чылдың сентябрь 9-та салып үндүрген «Венера-11» станцияга дөмей боон турар.

Станцияларның ужуп бар чоруурунуң траекторияларының параметрлери санап каанынга чоок.

«Венера-11» болгаш «Венера-12» автоматтыг станцияларның ужудуушкуну Венера планетаның дугайында улам дозу медээлерни, а ол ышкаш космоста боон турар физиктиг болуушкуннарның дугайында медээлерни алыр арганы берип турар.

«Венера-11» болгаш «Венера-12» станцияларның ужудуушкунун ыраккы космоска харылзаа тудар төптен боттандырып турар.

Автоматтыг станцияларның борт системалары болгаш аппаратуралары чогумчалыг ажылдап турар.

Борттардан кээп турар медээлерни таарыштырылга-савалга төвү ажылдап кылып турар.

«Венера-12» деп автоматтыг станция «Венера-11» станциязыбиле бир дөмей планетаның кырынга 1978 чылдың декабрьда чедер.

ССРЭ КОНСТИТУЦИЯЗЫНЫҢ БИР ЧЫЛ ОЮН

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ЧЕДИИШКИННЕРЛИГ УТКУУР

ДҮРГЕН ДООЗАР ДЭЭШ

Бии-Хем районда «Хадың» совхозтуң чер ажылдыглары оңгу беш чылдың үшкү шалыпчы чылында тараа культураларын 3600 ажыг гектарга тараан. Тарааны бүрүңүбиле чидириг чок ажаан алырынче хадыңчылар бо хүннерде бүгү күжүн мобилизастаан. Олар ажаан алышкынны ипатовчуларның аргазыбиле чорудуп турар .Комбайн-транспорттуң комплекстиг отрядын тургускан.

— Ажаан алышкынны чоокта чаа эгелеливис — деп, совхозтуң көл агроному Василий Маслобеевич Резванов чугаалады. — Бо хүнге чедир 500 гектар шөлдүң тараазы ажаан алдынган. Дүүгүт шоолуг эвес — гектардан ортумаа-биле үш-ле центнер хире болуп турар. Бичиг-даа болза, үнген тараадан чаңгыс мажак безин кагбайн ажаан алыр дээш механизаторлар эрес-шудургу ажылдан турлар. Амдаа 1800 гектар черин ажаан алыр ужурлуг бис. Сөлгу үеде болгулаан чаашкыннар соонда чоллак сыптыг тарааның адаандан хенчелеп база үнген. Ол чорук ажаан алышкынга дыка шаптыктыг боон турар. Тараазы чүгээр үнген чамдык участоктарны ажыглаан ажаан алыры-биле тавычалай кестирип турар. Комплекстиг отрядта 9 комбайн ам тараанны шуут-ла кестирбишаан, бастырып ап турар, А моон мурнунда тавычалай кестириш турган 6 комбайнны эде дерээн, олар база дорт кестирбишаан, бастырар апаар. Ынчангаш шупту 15 комбайн ажылдаар. Оон түнелиндe ажаан алышкынны сентябрь 25-те бүрүн доозарын планнап тур бис.

Совхозта тараа ажаан алышкынын чорудуп турар комбайнерлериң ортузунда чарыш калбарган. Оон негелдезин дирекция, партком болгаш ажылчын комитеди ажылдан кылган. Механизаторларның чарыжының түнелин беш хонуктан үндүрүп турар. Ажаан алышкынны эгелээнден бээр ийи удаа түнеп корген. Баштайгы беш хонуктуң ажылының түнелинде Михаил Путинцев хүнде кылыр ажыд нормазын доктаамал 150 хуу күүседип келгеш, чарыштың бирги черин ап, шилчиир вымпел болган 15 рубль-биле шаңнаткан. Ийги беш хонукта комбайнерлер Ензак Кодур-оол, Чолдак-оол Чечен-оол, Монгуш Тас-оол оларның звенозу чарышка тиилекчи болуп, шилчиир вымпелди база акша шаңналын чаалап алган.

Тарааны ажаан алыры-биле чергелештир, комплекстиг отрядта тускай звено шөлдерде саванны сөөртүп дажыглаан, аңгысты андарар кылдыр белеткеп турар. Тарзаның адаандан хенчелеп үнген көк бар болган ужурунда, саван шык. Ынчангаш ону дораанна бөлүп каарга, ийи үреллиг каар. Ону барымдаалаан, саванны кургаткаш, совхоз төвүнде сиген төгер черге сөөртүп эккеп, а чамдыызын силос кылдыр оңгарга салып турар. Ындыг янзы 25 гонна саванны силостаан. Ол ажыл үргүлчүлевишаан.

Амты үеде совхозтуң шөлдеринде куруктурулга андырылгазын чорудуп турар. 800 гектар куруктурган черниң ийги андырылгазын доосканн. Тараазын ажаан алган шөлдерни андарарынче трактористер киришкен. Күчүлүг К-701 трактор-биле Владимир Сиирин 16 гектарны андарар нормазы 20 гектар, а ДТ-75 трактор-биле Доржу Кызыл-оол 5,5 гектар норманың орнунга 6—7 гектарны андарып, чер андырылгазында трактористериң чарыжының мурнуку одуруунда чоруп турар.

Дүүгүт ажаалдазын бедик шынарлыг дүрген доозар дээш «Хадың» совхозтуң механизаторлары бо хүннерде улуг күжениишкиниг ажылдап турар.

К. АРАКЧАА,
«Шынның» тускай корр.

БРИГАДАЛАР КҮҮСЕТКЕН

Мөңгүн-Тайга районнуң совхозтары келир кышка уткуштур ниитиниң малына 1700 тонна сиген белеткээр хүлээлгелиг. Оон 1400 тонна хирезин бо хүннерге чедир белеткээн, ынчангаш планның чеде ажыг хуузун күүсеткеннер.

Ажыл-агыйлардан «Малчын» совхоз бир муң тонна сиген белеткээр планының 87 хуузун күүсеткеш, мурнан турар. Үк совхозтуң Тее-Хемниң Ак-Чыраада Саая Конгар-оол удурткан бригадазы 470 тонна сиген белеткээр планын бо хүннерде чедиишкиниг күүсеткен. «Мөгөн-Бүрениң» Донгак Базыр-оолга удурткан коллективи плайын база чедиишкиниг боттандырган.

Ниитиниң малына быжыг чем-сууриу тургузар херекке Мугур-Аксының албан, организация черлери база идепкейлиг киржин турар. Сентеле-тудуг участогу, райпо, культура килдизи болгаш оске-даа коллективтер боттарының планныг онаалдаларын түс-түс ажыр күүсеткеннер.

Д. КУУЛАР.

СОКСАШ ДИВЕС

Күскү чер андарылгазынче «Шамбалыг» совхозтуң ишчилери сентябрьниң 7-ден эгелеп кирген. Ол ажылда чеди трактор хаара туттунган. Механизаторлар ийи эзлчет-биле ажылдап турар.

Чер андарган тракторлерны ырактан көөрге дистиишкен куштар-ла. Бот-боттарындан ырак эвес кылдыр чыскаалын алган, дески маңын оскертпейн, делгем ховуну долганыш-ла турар. Дазыр шөл кызырлыш, андартынган чер улам көвүдеп орар.

Совхозтуң хоочуп механизаторларының бирээзи Кызыл-оол Ондар тракторун доктаадыпты. Чайлыг ойну ажыглап, каш сөс солуштувус.

— Шынарның болгаш ажыктыг чоруктуң беш чылында механизатор бүрүү бодунуң кылган ажылынче кичээнгейин угландырган. Бис база черни бүгү дүрүм ёзугаар андарып турар бис. Оон аңгыда хүн үлүүн чедир болган ажыр күүседир дээш кижи бүрүү шудургу ажылдан турар—деп, ол чугаалады.

Бо чугула кампанияда хаара туттунган 14 механизатор № 2 ажаалда-транспорт отрядының кежигүннери. Колдуу-ла дуржулгалыг механизаторлар. План күүсетпейн турар кижи чок. Кижи бүрүү эзлчетде 14 га черни андарар турган 20-25 га чедирип турар. Баштайгы душканмыс Кызыл-оол Ондар хүнде 30-38 ганы андарып турар.

Шамбалыгжылар бо күүнде беш муң га черге күскү андырылганы чорудар планныг. Оон ийи муң хире гектары андартынган.

— Күш-ажылдың темпизи бедик. Ынчалзаа-даа ону бичии-даа чавыдтайн, каш хонук иштинде бо ажылды доозар сорулганы салган бис — деп, К. Ондар-түнелинде чугаалады.

Бо ийи эзлчет-биле ажылдап турар оп дөрт механизаторнуң аразында социалистиг чарыш улам калбаргаш. Оон түнелин чеде хонгаш-ла үндүрүп, мурнакчыларны ылеп турар. Оон аңгыда үш хонуктуң шалыпчы эзлчээ база чардаттынган. Түнелин үнген. К-700 деп тракторнуң башкарыкчызы Константин Сарыглар аңаа тиилекчи боон, шилчиир вымпелди болгаш акша шаңналын чаалап алган.

Д. ИРГИТ.

ЧУРУКТАРДА: мурнакчы механизатор К. Б. Ондар; күскү чер андарылгазы.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

А. Н. КОСЫГИННИҢ У. К. КЕККОНЕН-БИЛЕ БЕСЕДАЗЫ

Сентябрь 14-те Костомукшшага ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин Финляндия Республиканың Президентизи У. К. Кекконен-биле беседа кылган.

СЭКП ТК-ның Чиргиие секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң найыралдыг байыр чедиишкинни А. Н. Косыгин Президент У. К. Кекконенге дамчыткан.

У. К. Кекконен байыр чедиишкини дээш чылыг-биле өөрүп четтиргенин илереткеш, бодунуң чуректиг ханыладан күүзөшкиннерни Л. И. Брежневке дамчыдарын дилээн.

Беседа үезинде совет-фин кады ажылдажылганыг айтырыгларын болгаш ону улам калбартырының перспективаларын, а ол ышкаш делегейниң чамдык чугула айтырыгларын чугаалашкан.

Үжен чылын ийи чурттарга байырлалдыг-биле демдеглеп эрттиргеН найырал, кады ажылдажылга болгаш бот-болунга дузалажылга дугайында 1948 чылдагы совет-фин керээниң принциптери болгаш чүүлдерин амыдыралга чайгылыш чок боттандырганының түнелинде ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның харылзааларында кожа-хөлбөө чорук, бот-болунга бүүрел быжыг-биле бадыткаттынган, политиктиг кады ажылдажылга, садыг-экономиктиг болгаш оске-даа харылзаалар чайгылыш чок калбарып турар деп, А. Н. Косыгин болгаш У. К. Кекконен сеткил ханыышкын-биле демдеглээн.

Совет-фин харылзааларны улам ыгай бурунгаарладыры болгаш ханыладыры ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның улустарының үндезин эргежыктарынга харылган турар, Европага кады ажылдажылганы быжыглаарының хөрөөнге бараан боон турарынга бүүрелди чугаалашкан.

Чавырыдырыышкы ынны улам ханыладырын чедип алырынга, Европаның соңгу талазын турушту тайбыңның зоназы болдурарынга, ажыл чок чоруктуң хандырыштан турарынга база кожа-хөлбөө кады ажылдажылгага ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның быжыг туруштуун бадыткаан.

Европаның соңгу талазынга ажыл чок чорукту быжыглаарынче база Соңгу Европа чурттарының девискээрин ядро чок зона кылдыр чарлаарынче угланган Президент У. К. Кекконениң саныдарын боттандырары бо районга туруштут чорукту быжыглаарынга, бот-болунга бүүрежир чорукту ханыладырынга болгаш Европага ажыл чок чорукту быжыглаарынга дузалаар ийик деп бодалды совет тала илереткен.

Ийи талалыг харылзаалардың айтырыгларын чугаалажып турар үеде 1977 чылдың май айда ат салган, 1990 чылга чедир садыг-экономиктиг, үлетүр болгаш эртем-техникиг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң болгаш ханыладырының үр хуусаалыг программазын боттандырар талазы-биле ийи чурттарда чорудуп турар ажылдаже онза кичээнгейни угландырган. Бот-болунга ажыктыг садыглажыышкыны улам хөгжүдериңа од ышкаш кады ажылдажылганың ындыг перспективтиг аргазын калбартырын хандырар сорулгалыг үлетүр талазы-биле кооперастаашкын болгаш үлетүр, энергетика болгаш оске-даа объектилерни ССРЭ-ниң болгаш Финляндияның девискээринге тудар сорулгалыг 1981-1985 чылдарның беш чыл садыг дугуржулгазын чогуур үезинде белеткээриниң чугулазын база демдеглээн.

Беседа чүректиг ханыышкан база бот-болун билчириниң байдалынга эрткен.

(СЭТА).

КУРЛАВЫРЛАРНЫ ЧЕТЧЕ АЖЫГЛААР

(Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелери эрткен сес айларда)

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннары шынарның болгаш ажыктыг чоруктуң беш чылының планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиниг күүседир дээш социалистиг чарышты чыл эгезинден бээр калбартыр, боттарының күш-ажылчы коллективтериниң чедиишкиниг ажылдаарын хандырар дээш эвзош эвес күженишкиннерни кылып турар. Үлетүр бүдүрүлге коллективтеринде бо хүннерде ССРЭ-ниң чаа Конституциязының бир чыл оюн телептиг уткуур дээш чарышты улам күштелдирип, 1978 чылдың үшкү кварталының планныг даалгаларын хуусаалан эрте күүседир дээш кызымаккай ажылдап турар.

Үлетүр ажылдакчыларының аразында бо чылдың эрткен сес айларының социалистиг чарыжының түнелдерин ёзугаар алырга, кол-кол көргүзүглер талазы-биле программа чедиишкиниг күүсеттинген. Эрткен чылдың чогуур үезинде деңнээрге, үлетүр продукциязын бүдүрүп үндүрери элээн улгаткан.

Продукция сайгарарының сес ай планы 102,2 хуу күүсеттинген болгаш пландан ажыр 1,5 миллион рубльдің янзы-бүрү продукциязын сайгарган боон турар.

Моон алгаш көөрге, эрткен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге, сайгарылга хемчээли 10,7 хуу көвүдээн.

Тус-тус кылыгларның болгаш оттулар үүлдериниң бүдүрүлге даалгалары база ажыр күүсеттинген. Оон түнелинде 42 муң тонна хөмүр-даш, 3,6 млн. киловатт-шак электри энергиязы, 13,5 муң кубометр дилген материалдар, 2,5 муң эжеш хем идик, 22 тонна мал саржаа, 411 тонна далган, 840 тонна комбикормнар, 36 тонна кондитер кылыглары пландан ажыр бүдүргүнген.

Эң чугула көргүзүглериниң биредээ күш-ажылдың бүдүрүлүүн бедидер талазыбяле сес айларның планы 102 хуу күүсеттингенин демдеглээр херек. Эрткен чылдың чогуур үезинде турганынга деңнээрге, бир кижиге онаалтыр кылыр ажылдың хемчээли 434 рубль чедир оскен азы 7 хуу бедээн боон турар. Бараанның продукциязының боттүнелиниң талазы-биле чеде айлар планы база күүсеттинген.

Үлетүр бүдүрүлге черлериниң партия, профовилел болгаш комсомол организацияларының социалистиг чарыштың калбартыр, бүдүрүлге, курлавырларын дилеп тыпкаш долузу-биле ажыглаар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, кижи бүрүү хожудаашкын чокка ажылдаарын чедип алыр дээш мобилизакчы ажылды чорутканының түнелинде мурнуку одуруунда чоруп турар күш-ажылчы коллективтериниң санының оскенин айтыр херек. Ындыг черлерге Тываның электри четкилери, «Тыва кобальт» комбинат, Кызылдың сайгарылга базазы, Шуурмактың ыныш белеткээр чери, автосептелге заводу болгаш Кызылдың туйбу заводу дээш, оске-даа коллективтер хамааржыр.

Ниити республика талазыбиле түнелдер багай эвес-даа болза, планныг даалгаларны болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседиринде четпестер ам-даа бар боон турар. Ол ышкаш продукциянының шынарын эжижидер, күш-ажыл чарыдалдарын кызырар болгаш курлавырларны долдур ажыглаар, бүдүрүлге бүрүүнүң долу күүзү-биле ажылдаарын чедип алыр дээш демиселди чамдык үлетүр бүдүрүлге коллективтериниң администрация, партиг, профовилел болгаш комсомол, хой-ниити организациялары четпес чорудун турар. Оон түнелинде дыка хой бүдүрүлге черлери сес айларының күүнде планын күүсеттээн. Оларның иштинде он-беш бүдүрүлге коллективи 1,6 миллион рубльдің продукциязын планга чедир сайгарбайн, сайгарылга хемчээлиниң даалгазын күүсеттээн. 14 бүдүрүлге черлери үлетүр продукциязының хемчээлин 1,2 миллион рубльге эвээжеткеш бо талазы-биле даалганы чедир күүсеттээн. Кол-кол чаорби бүдүрүлге коллективтери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын күүсеттээниниң түнелинде 1186 муң рубльдің продукциязы чедир кылдынмаан.

Тудуг материалдарын, амыдырал хандырыгазының бараанларын, чамдык аш-чем үүлдерин кылып үндүрериниң талазы-биле күүнде даалгазы эрткен сес айларда чедир күүсеттинмээнин айтыр ужурлуг. Оон ужурундан республиканың беш чылда көрдүнген кол-кол үлетүр, чуртталга, культура албан черлериниң тудугларының темпизи кудулап, ажыглалга киреР ужурлуг объектилериң хуусаазы үзаар ужурга таваржыр дей берген.

Тудуг чугайын 1334 тонпаны, туйбуну—354 муң кезекти, эптээр демир-бетон конструкцияларны болгаш кезектерни—4,7 муң кубометрни, сорттуг даг-дүгүн—6439 тонпаны, кидис идикти — 15,5 муң эжешти, мебельди — 46 муң рубльге, пивону—62 муң далга, эзиртпес суксуннарны—26 муң далды планга чедир бербээнни—улуг четпестерниң хереченин боон турар-дыр.

Төлевилээн күчүзүнге чедип шыдавайн турар болгаш күш-ажылдың организастаашкынын чогуур деңнелинге чедирбейн турар коллективтериниң саны ам-даа хөй боон турар. Чогум-на ындыг коллективтериниң четпес ажылының ужурундан республиканың үлетүрү чамдык чугула продукцияны чедир бербейн турар.

Республиканың үлетүр бүдүрүлгелериниң удуртукчуларының, специалистериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының сорулгазы болза, деп-шилгелиг арганларны болгаш мурнакчыларның дурбулгазын калбаа-биле ажыглаан, курлавырларны тыш турган, онгу беш чылдың үшкү чылының планныг даалгаларын база социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседири дээш социалистиг чарышты улам калбартыр, аңаа эң-не идепкейлиг киржири болур.

ХООРАЙЖЫЛАРНЫҢ БАЗА ЧУГУЛА ХЕРЭЭ

(СЭКП Кызыл хооркомунуң пленумундан)

СЭКП ТК-ның июль (1978 чыл.) Пленумунуң шиитпирлери, СЭКП ТК-ның Чиргиие секретары эш Л. И. Брежневтиң аңаа илеткелин республиканың бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей, кызылчылар аажок чаагай сеткил ханыышкыны-биле, ыяг чүүлдүгүнүүшкүнүг уткаан дээрзин пленумга илеткел кылган СЭКП хооркомунуң бирги секретары А. И. Пожидаев болгаш санал бергениер демдеглээн. Кедээ ажыл-агыйны улам ыцан хөгжүдери бүгү улустуң хереэ, улус ажыл-агыйының ол чугула адырынга төлептиг салыышкынны киирери — чүгле кедээ ажыл-ишчилериниң эвес, хоорайжылардың база хүндүүг чугула хереэ дээрзин пайысылалдың ажылчы чоннары эки билиш турар.

Кедээ ажыл-агыйг бүдүрүлгези-биле холбашкан «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжыышкынны, тараа продуктуларының сайгарылга базазы, эт комбинады болгаш сүт заводу ышкаш бүдүрүлгелер хоорайда бар. Олар сөөлгү үеде элээн таарымчалыг ажылдап, продукция бүдүрериниң болгаш сайгарарының талазы-биле күүнде планнарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседіп турарын пленумга демдеглээн. Бо чылдың сес айларында ол бүдүрүлгелер пландан ажыр 1,9 миллион рубльдің продукциязын бүдүрүп үндүрген. Эрткен чылдың ол-ла үезинге деңнээрге ол коллективтерде үлетүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 20,2 хуу оскен.

Кедээ ажыл-агыйга чүк сөөртүр, тудуг кылыр база тудуг-материалдары белеткээр талазы-биле хоорайның чамдык транспорт болгаш тудуг организациялары улуг хемчээлдиг ажылдарны чорудуп турар. Чижээ, кедээ ажылагыйга чүк сөөртүрүнүң иштии планы күүсеттинип турар.

Хөй-хөй бүдүрүлге, албан организация коллективтери шеф-биле совхозтарга техниканы четчелээринге, оскеДаа улуг ажылдарны чорударынга тодаргай дузаны чедирип турарын пленумга демдеглээн. Ылаңгыя Чурталга-коммунал ажыл-агыйны министерствозунуң Хандырыдга болгаш сайгарылга эргелениниң, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң коллективтериниң, «Хадың», «Шамбалыг», «Типелге» совхозтарга шеф дузазы-биле көргүзүп турар ажылдарының база ол ышкаш оске-даа ажыл-агыйларының мал чеми белеткээринге, дүүгүт ажаарынга найысылалдың ажылчы чоннарының кирири турар улуг үлүг-хуузун пленумга тодаргай чижектер-биле көргүскен.

Оон-биле чергелештир илеткелчи болгаш санал бергеН эштер: «Сельхозтехниканың» районнар аразының каттыжыышкынының эргелекчизи С. М. Гольдырев, сайгарылга базазының директору Е. М. Антонов, Тыва коммунэнергонуң кол инженери В. А. Болотников, «Кызыл ЦЭС тудуг» эргелелиндe парторганизация секретары Т. А. Воронцова, хоорайның узуслу контроль комитединиң даргазы Л. А. Забоев, кедээ ажыл-агыйг техникумунуң директору В. П. Павлов чугаалаанын турар айтырыга холбаштыр кылдынып турар эки үүлдерни демдеглевишаан, кол кичээнгейни четпестерге, чедип шиитпирлеттинмээн айтырыгларже, моон соңгаарны сорулгаларже утландырган.

Кедээ ажыл-агыйг бүдүрүлгезин интенсификастаар талазы-биле салдынып турар сорулгаларны, планныг онаалдаларны боттандырарынче коллективтериниң күжүн мобилизастаар ажылды пайысылалдың чамдык партия организациялары база ажыл-агыйжы удуртукчулар четпес удуртун турар. Ылаңгыя районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкыны бо чылдың январь-июнь айларда тракторлар, шимчедкчилер сеткээр планын күүсеттээн, сүт болгаш эт бүдүрүлгелери ол продуктуларның чамдык чугула хевирлерин чедир бүдүрбес фактылар турулаан.

Тудуг организацияларының болгаш тудуг материалдары белеткээр бүдүрүлгелериниң ажылында улуг четпестерни пленумга чөптүү-биле шүгүмчүлээн. Чижээ, «Кызыл ЦЭС тудуг» эргелели «Көк-Тей» совхозка төрүүр 108 муң дегаа өстүрер кажаа, «Чер ажылы кылыр» тудуг эргелели «Сукпак» совхозка 12 муң хаван семирти азыраар комплексти тудуп бээр даалганы чогуур хуусаазындан хожудадыр турар. Ол ышкаш «Тыва кедээ тудуг» трестиң болгаш «Росводпром» каттыжыышкынының демир-бетон кылыглар заводу, Элегес-Аксының туйбу заводу кедээ тудугларга материалдарны планга чедир бербейн келгеннер.

Кедээ ажыл-агыйга чүк сөөртүр талазы-биле «Трансельхозтехниканың», Кедээ ажыл-агыйг министерствозунуң, «Тыва кедээ тудуг» трестиң автобаазаларының ажылы деп-десын эвес болуп, автопарктың ажыглаан турар коэффициентизи дыка чаныс боон турар. «Транссельхозтехниканың» автобаазазы чүк сөөртүр планын доктаамал күүсеттейн келген

Кедээ ажыл-агыйга кадрлар белеткеН бээр талазы-биле бедик негелдерни Кызылдың кедээ ажыл-агыйтехникуму, № 1 кедээ профтехучилище ам-даа долу хемчээл-биле хандырбайн турарын пленумга айыткан.

Чамдык бүдүрүлгелериниң, албан организацияларының удуртукчулары, оларда партия организациялары совхозтарга шеф талазы-биле боттуг дуза көргүспейн турар. Дүүгүт ажаалдазының үезинде оларже механизаторлар чорудар, сиген белеткээр, «Кара-Хаак» совхозка ногаа өстүрүүр ажылга оларның киржигези кошкак. Ындыгларга «Кызыл ЦЭС тудуг» эргелелиниң, хлеб заводуң, Тываның электри четкилериниң, автокомбинатты, хоорайның сүт заводуң, «Тыва септелге тудуг» эргелелиниң болгаш оске-даа коллективтериниң хамаарыштырган.

Пленумга СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат, СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин киржип, үүне чугаалаан. Онгу беш чылдың баштайгы үш чылдарында республиканың үлетүр бүдүрүлгелериниң, тудугларының байдалынга доктаагаш, планныг сорулгаларны күүседириниң чугулазынче, продукциялың шынарын эжижидериниң кичээнгейни ол угландырган. Агаарбойдустуң берге уржуктарындан республиканың кедээ ажыл-агыйында байдал парын. Ону барымдаалаш, партия болгаш чазак бүгү талазының улуг дузазын биске көргүзүп турар, тургустунган бергелерни ажыр эртериниче угланган эргежок чугула хемчеглерни республиканың партия, совет органнары ап турар дээрзин Г. Ч. Ширшин чугаалаан.

Партия, совет болгаш хейпити организацияларының организакчы болгаш массаполитиктиг ажылының деңнелин улам бедидериниң, ылаңгыя наймысылалдың күш-ажылчы коллективтериниң база өөредилге черлериниң ажылчы чоннарының, аныыктарның коммунистиг кижизидилгезин күштелдиреринің, кижилер-биле ажылга онза кичээнгейни салырының, маңаа холбаштыр партия организацияларының база удуртукчу бүрүзүнүң харысалгазын бедидериниң база кааждаа корум-чуруумну быжыглаарының эргежок чугулазынче Г. Ч. Ширшин кичээнгейни угландырган. партиниң XXIII хоорай конференциязынга бүгү ажыл-херектер талазы-биле чедиишкиниг ужуражырын күүзүн.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның июль (1978 чыл) Пленумунуң үдезе ажыл-агый талазы-биле салган сорулгаларын боттандырарынга найысылал Кызылдың коммунистери, бүгү ажылчы чоннары боттарының үлүүн киирер дээрзинге быжыг бүүрелди илереткеш доктаалды пленум хүлээн алган.

С. ШОЙГУ.
«Шынның» тускай корр.

ССРЭ Конституциязының бир чыл оюнга алдар кылдыр алган хүлээлгелерни күүседир дээш чарышты улам калбартыылыңар!

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШ ЭКРАНЫ

ЧАРЫШ-ЧОННУҢ ЧОГААДЫЛГАЗЫ

1978 СЕНТЯБРЬ № 9

Мурнакчылар чугаалап тур

СОРУК КИИРЕР

Малдың баш санын өстүрүп, ооң продуктулуун бедидер, малды кыштан менди ажырар дээш малчыннар ортузунда калбарган социалистиг чарышка хире-шаам-биле киржип турар мен.

Бо чылын чүс баш төрүүр хойга онаштыр 105 хураган алыр социалистиг хүлээлгемни ажырып, чүстен 110-ну алдым.

Бистиң СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң малчын бүрүү-ле 15 тонна сигенни кезип алыр дээш күжениишиннинг ажылдап турар. Мен он тонна сиген белеткел алыр тургаш, 24 тоннаны белеткеп алдым.

Хараганныг-Өдекте ыштаам кышка белен, 15 тонна кургаг өдек белдүнген.

Социалистиг чарыш ажыл-ишке кижиниң харысалгазын бедидер, аңаа улам сорук киирер боордур.

В. БАЙЛАК.

БЕДИК АТ ДЭЭШ

Туранның амыдыралы хандырылга комбинады — районда улуг коллективтерниң биразызы.

Мен бо коллективте он үш чыл даараныкчылап тур мен. Мээң удуртканым хөрээжен улустуң даштыны хевин даараар бригада ай, кварталдың бүдүрүлге планын доктаамал 105—110 хуу чедир күүседип, бригадалар аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруун баштал келген. «Эки ажылдыг бригадага» деп вымпелди бо сөөлгү чылдарда хөлдан салбайн, ону бодувуска күш-ажылчы чедишкиннер-биле быжыглап чедивис. Август айның бүдүрүлге планын он хонун мурнай 110 хуу күүсеттивис.

Бүдүрүлге планының күүселдези-биле ажылдың шынары бисте карышпайн турар. Бистиң бригаданың даараныкчыларының даараан тоннарынга чагыкчылардан хомудалдар кирбейн турар.

Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы деп атты чедип алыры социалистиг хүлээлгевисте көрүнген. Ону чедип алыры ындыгла белен эвес, ажылга чүгле кончуг эки талаларысты көргүзер ужурлуг бис. Ынчангаш даараныкчы хүн бүрү шудургу ажылдап турар.

А. ФИМИНА.

Хүлээлге күүселдези

Ё З У БАРЫМДААЛААРГА...

В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың боттарының аразында тудуш харылзаалыг цехтери ийи ажыг ай мүрнунда социалистиг чарыш дугайында кереге ат салган, ооң эге үүлүнде мынчаар бижээн:

«Бир эвес аразында холбаалыг коллективтер демниг ажылдавас болгаш бүдүрүлгениң ажыктыын база ажылдың шынарын бедидери дээш ниити харыысалганы медерел билбес болза, онгу беш чылдың даалгалары күүсеттинмес деп чүвени билир бис».

Чүрттүн үлетпүрүүн бүгүле адырларында депшилгелиг үүлдериин биразы—тудуш харылзаалыг цехтериниң азы бүдүн бүдүрүлге коллективтериниң аразында социалистиг чарыш дугайында кереге чарары болуру билдиңгир. Ону республиканың аар үлетпүрүүн баштайгызы—В. И. Ленин аттыг «Даг-дүгү» комбинаттың цехтериниң чарыжынга ажылган эгелээн. Ооң бээр эллээн үр үе эрткен. А түүнел кандыгыл?

Комбинаттың рудниги, транспорт, энергия цехтери болгаш руда арыглаар фабрика-даа кылыр ажылы ангыжыгы бүдүрүлге черлери-дир. Ынчалажок олар боттарының аразында сырый холбаалыг ажылдаар черлер. Оларның кайызындан-даа түүнел продукция—даг-дүгүн кайы хире кылып үндүрери хамааржыр болгай. Боттарының аразында тудуш холбаалыг цехтериң чарыш кереезин чарары ыпчаргаш улуг ужур-дузалыг.

Чогум-на ооң ужурунда чарыш дугайында кереезде мынчаар бижээн:

«Бот-боттарының аразында хей черге чемелээшкиннериң кылырындан дузалажырынче шилчиир; деп-дески ажылдаар болгаш планныг даалгаларны база социалистиг хүлээлгелерни ынан-ла күүседирни чедип алыр; бүдүрүлге ажылының түүнел көргүзүглерни экижидер сорулга-биле бот-боттарының аразында тудуш харылзаалыг, демниг ажылдаар».

Цехтер аразында кереезни чарганындан бээр ийи ай ажа-даа берген болза, бүдүрүлге көргүзүтлериниге ооң чедирген чаагай салдары көзүлбейн турарын ажыы-биле чугаалаар херек. Чамдык чүгээр түүнелдерни салаа базын саңап болур: үүрмектеп, сорттаар комплексте кээп турар руданың шынары эллээн экижээн; рудник биле транспортчуларның ажылын эки холбаштырары-биле ол участоктарның начальниктериниң азы оларның орадакчыларының каттышкан хуралдарын арттырып турар апарган дээш ооң-даа оске. Ынчалза-даа кол негелделер эм-даа күүсеттинмейн турар.

Даг-дүгүнүң курдавырын болгаш ооң шынарын экижидери-биле складты тудары, даргыларды транспорт-биле чедир хандырары, бедик сорттуг руда арыглаар цехтиң артынчыларын сөөртүүнге ГелАЗ-тарны ажыглаарын соксадыры, артынчыларда даг-дүгүн эвээжедири, ажылчын кадрларны белеткээри, руда арыглаар дериг-хереңселдерни планнаанындан арттыр аная турарын кызыгары дээн ыпкан. оске-даа чугула негелделер амдаа херек кырында күүсеттинмээни социалистиг чарыштың кереезин өзү барымдаалап чарганының хереглериндир.

Цехтер аразында социалистиг чарыштың хеврини болгаш утказын-даа чаарткан хирезинде, комбинатта мурнукула четпестериниң үргулчүлеп турары эллептир. Ооң бир тодаргай чижээн көргүзүп болур: транспорт цеги июль-август айларда планда айытканы 100 ажыг машина-эллээн чедир ажылдаваан. Аар чүүк дажыглаар автомобильдерни ажыглаарының коэффициентиин ам-даа эвээш болбушаан турар. Чүге ындыгы? Транспорт цегиниң удуртукчулары машиналарга артык кезектер чогу-биле оны тайылбырлап турарлар. Ол чөптүг эвес чылдагаан-дыр.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың цехтери боттарының аразында чарыш кереезин чарган, аная социалистиг хүлээлгелерни база алгаанар. Социалистиг хүлээлгелер бүза-ла долузу-биле күүсеттинмейн турарын айтыр ужурлуг. Ооң кол-ла чылдагааны чамдык цехтериң удуртукчуларының чүгле боттарының хүлээлгелерни күүседиринче сагыш салып, дужун хараарында бооп турар.

Үстүнде айыттынган четпестерни алгаш көөрге, комбинаттың цехтериниң удуртукчулары кереэ чарарда чогум кандыг сорулга салганыл? деп айтырыг турун келир. Олар чарыштың кереезин чарарда ниити комбинаттың кол көргүзүүн, продукция бээрин көвүдедир, ооң шыпарын экижидер дээш ындыг үнелиг эгелээшкинни кылган болгай. А херек кырында—ону өзү барымдаалап кылган деп болур. Чүге дээрге «Тыва даг-дүгү» комбинат сөөлгү айларда план күүселдезин чедип ап шыдавайн турар.

Социалистиг чарышты калбартыр дугаймында СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ Төп Комитединиң Чагаазын бистиң совхозтуң ажыл-ишчилери улуг кодурлуушкун-биле танышкаш, орта харыы кылдыр бригада, ферма, ажыл-ишчи бүрүзү онгу беш чылдың үшкү чылында бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Салдынган сорулгаларны чедишкиниг күүседири-биле социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылгаш, ону ажыл-ишчилерге таныштырган, көскү черлерде аскан. Ол ышкаш чарыштың тиилекчилерин шаңнап-мактаарының хемчегелерин ажылдап кылган.

Совхозтуң экономиказының кол адыры—мал ажылы. Ооң баш санын өстүрер, продуктулуун бедидериниче ажыл-агый-ның партия организациязы болгаш дирекция доктаамал кичээнгейин салып келген. Мал ажылының харыысалгалыг участоктарында коммунистерни болгаш комсомолчуларны

Бүзүрелдиг бис

быжыглаан. Партия, профсоюзтар организацияларының, дирекцияның ап чорудуп турар хемчегериниң ачызында бо чылдың эрткен айларында совхоз баган эвес түүнелдерни чедип алган.

Мал бажы өстүрериниң эрткен айлар планын ажыл-агый күүседи шыдаан. Мыйыстыг бода малды өстүрериниң онаалдазын 109,8 хуу, хойнуун—124 хуу, чылгынын—120 хуу күүсеткен.

Күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын садарын көвүдедир ооң шынарын экижидер хемчегелерин ап турар. Совхоз күрүнеге 33 тонна 200 кг дуктү сатканы, чыл даалгазын күүсеткен.

Үшкү квартадда 535 центнер сүттү ажыл-агый күрүнеге садар тургаш, 548 центнер чедирген. Күрүнеге эт садарының чартык чыл планын ажыр күүсеткен, амгы үеде тос айлар онаалдазын күүседир хемчегелерин ап турар.

Малчыннар ортузунда социалистиг чарыштың түүнелин квартал санында үндүрери чурумчуткан. Хойжу бригадалардан Анатолий Өлзей удурткан № 3 хойжу бригада социалистиг чарышка тиилекчи болган. Бригада ниитизи-биле төрүүр чүс баш хойга онаштыр 101 хураганы алган, бо болза республикада эки көргүзүг болур. Коммунист Орус Намдал төрүүр чүс баш хойдан-на 110 хураганы, бир баштан-на 2,3 кг дуктү алгаш, күш-ажылчы чарышка бирги черни эллээн. Ийиги кварталдың түүнелинде социалистиг чарышка эки көргүзүглерни чедип алган дыка хөй шалынчыларга тураскаалдыг белектерни тывыскан. Чамдык мурнакчыларга курортка, турбаазага дыштаныр, туристээр путевкаларны берген. Оларга хойжуулар Суваң Шимэ, Айжы Баанан, трактурист Иван Лаажан болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Малдың продуктулуун бедидери мал чеминиң улуу-биле хамааржыр, ынчангаш ооң белеткелинче улуг кичээнгейни салган бис. Сиген белеткээр механизастаттынган бригаданы тургускан, ол 1100 тонна сигенни белеткээр планныг, ооң 900 тонназын белеткээн, арткаанын чоокку үеде күүседир сорулганы салгаш, кызымак ажылдан турар. Бригадалар, сүт-бараан фермазы, албан организациялар, агитквартиралар мал чеминиң белеткелинде хаара туттунган.

Ажыл-ишчилериң бир демниг ажылының ачызында совхоз 1625 тонна сиген белеткеп алыр планын 80 хуу ажыра берген.

Сигенчилер ортузунда социалистиг чарышты он хонуктап үндүрүп турар бис. Сөөлгү он хонукта № 3 хойжу бригада (бригадири А. Өлзей) тиилекчи болган, хойжуулар 150 тонна сиген белеткээр планын 163 тонна чедирген. Мурнакчы бригадага Күш-ажылчы алдар тугун тураскаадын көдүрген.

Совхозтуң ажыл-ишчилери онгу беш чылдың үшкү чылының планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерни күүседиринде бүзүредиг.

Ш. ООРЖАК,
Эрзинде «Мөрен» совхозта партия организациязының секретары.

Чарыш хрониказы

ТИИЛЕКЧИЛЕРГЕ

Кызыл районда «Шамбалыг» совхозтуң механизаторларының үш хонуктуң шалыпчы эллээ доозулган, Аңаа тарааны дорт болгаш тавычалай кестирген, чер чарган болгаш мал чеми белетнээн механизаторларның аразында социалистиг чарыштың түүнелин үндүрген.

Тараа ажаган комбайнерлерден Түлүш Даш-оол, Дошпаа Март-оол, күскү чер аңдарылгазында механизаторлардан Константин Сарыглар, сигенчилерден малчын Комбуштай Ооржак олар тус-тус бирги черлерни эллээнгер.

Тиилекчилерге шилчиир кызыл туктарны болгаш өртектиг белектерни тывыскан.

ТЫВЫСКАН

«Тыва совхоз-тудуг» каттыжыышкынының № 2 КМК-ының коллективи (начальниги А. Благодарных) бо чылдың эрткен сес айларында тудуг-монтаж ажылдарының планын 119 хуу, боттарының күүсүбиле кылыр ажылдарны 125 хуу күүсеткеш, каттыжыышкынның колонналарының аразында калбарган социалистиг чарышка тиилекчи болган.

Ук КМК-да Георгий Березников, Евгений Петров оларның удуртканы бригадаларының күш-ажылчы чедишкинин шиитиг көргүзүүгге улуг саддарлыг болган. Чарыштың тиилекчилериниге болгаш өске-даа мурнакчыларга акша шаңналдарын тывыскан.

Ийи түүнел

ЧАРЫШТЫГ ФЕРМАЛАРДА

ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң Кара-Булун, «Көк-Тей» совхозтун төп сүт-бараан фермаларының коллективтери үр чылдарда аразында чарыштыг ажылдап келген. Чарыш ам-даа уламчылавышаан. Ол канчаар чоруп турарыл, көрээлиңер.

Беш чылдың үшкү чылында Кара-Булун фермазының саанчылары ниитизи-биле 729 тонна, а көк-тейжилер—960 тонна сүттү күрүнеге садарын социалистиг хүлээлгелериниге көрген. Кайы-даа ферма бир инекке онаштыр 2700—2700 кг сүттү саарын көрген. Бо чылдың сес айларының түүнелин өлүгаар алырга, фермаларда байдал кандыгыл?

Кара-Булун фермазы ниитизи-биле 447 тонна, а бир инекке онаштыр 1708 кг сүттү саган, а көк-тейжилер ниитизи-биле 621 тонна, а бир инектен-не 1635 кг сүттү саан алган. Кайы-даа фермада саанчыларын саны 14-14, кара-булунчулар — 263, көк-тейжилер — 380, инектерни саан турар. Кара-Булун СБФ-зы саткан бүгү сүдүнүн 90 хуузун, а Көк-Тейниң саанчылары — 528 тоннаны күрүнеге саткан. Моон алгаш көөрге, чаржып турарларының баштайгылары иштики хереглелге саткан сүттүн 10 хуузун, а сөөлгүлери — 93 тонна сүттү чарыгдаан бооп турар. Иштики хереглел чарыгдалыга — бызааларга ижирткен, уруглар албан черлеринче, столоваларже болгаш хову турлагларынче чоруткан сүт кирип турар.

Ферма бүрүзүнде мурнакчылар бар. Хоочун саанчы Ф. Иванова (Кара-Булун) саап турары чэрби инээнин биразинден-не сес айларда 2019 кг сүттү, а Руслана Оюн — 1933 кг, Екатерина Монгуш — 1904, Тамара Оюн—1900 кг сүттү саган. Көк-Тейниң саанчыларының бир инекке онаштыр саткан суду ооң бичин куду. Чижээ, фермаың эң дээре саанчызы З. Курастикова 1901 кг, М. Монгуш—1879 кг сүттү саткан. Ол-ла фермада бызаа ажаакчызы Екатерина Угринова өжаап турар 40 бызаазының биразинге хамаарыштыр хонукта 800 грамм немелде дезинин алыр тургаш 919 граммны ап турар, а ооң ооның өзи, уксалыг бугалар кадарчызы Николай Угринов хонукта бир башка онаштыр 1201 грамм немелде дезинин алган.

Үстүнде чурагайлардан көөрге, чаржып турар ийи фермаларның коллективтери боттарының мурнунда тургустунган сорулгаларны чедишкиниг шиитирлеп болурунуң аргалары бар. Ындыг-даа болза күш-ажылдың будурукчулуун бедидериниң кол быразы — социалистиг чарышты организастап турарында четпестер бар.

Социалистиг чарышты өзү барымдаалап, өренгей организастаанын дораан эскерип каар. «Көк-Тей» совхозтуң фермазының төлөлекчилери эрткен чылдың май айда Успенкага барып, оларның ажылы-биле таныжып, боттарының ажыл-хөрээн таныштырган соонда чарыш уттундурган. Кайда, чүү бооп турары билдинмес.

— Көк-тейжилер биске кээрге дыка өөрөн бис. Чүгле сүт саалдазын эвес, харын амыдыралдың чалаларын, ажы-төлүүн дугайын сагышка кирер чугаалажыр чорду. Чарыш уттундура бээрге багай-дыр—деп, Тамара Оюн чугаалады.

Тамара Оюннуң чугаазын «Көк-Тей» совхозтуң саанчызы М. Монгушка дамчыдарымга ооң бодалы база ындыг болган: «Чаржып турар өөрүүсте чүү бооп турарын билбес бис. Чадаарда кым кайы хире сүт саап ап турарын бот-бодунга дыңнатчып турар чүве болза, эки-ле дийин. Өөрүүнүн эки чүүлдерин билип алырга, ажылга-ла дөгүм болур. Өөрүүнүн чедишкининге жижи бүрүзү база өөрүүр болгай».

Ол шын. Чүгле фермалар аразында эвес, харын түс-түс кижилер аразында чарышты түүнеп, чугаалап турар болза эки. Кара-Булун фермазының эң дээре саанчызы Ф. К. Ивановны чоокта чаа пенсияже удээн. Кады ажылдап турар өөрүүнүн чылыг сөстерин ол албаан, чадаарда чечек тыпсын бербээн. Чарыштың тиилекчизин ынчаар үлээрге тааржыр бе?

Кижилерниң күш-ажылының түүнелинге моральдыг болгаш материалдыг идик беришкиннериниң ужур-дузазын кайы-даа фермаларда чедир үнелевин турар. Агитхуудустар, хана-солуннар фермаларда барык үнмейн турар, Алдар туктарын көдүрбестээн. Чонну хей-аът киирер лозун, плакаттар көзүлбес.

Кара-Булун болгаш Көк-Тей фермаларының чарызын улам күштелдирер төлөөде үстүнде совхозтарның администрациялары, парткомнары, ажылчын комитеттери эренгейлээр, өзү барымдаалаар чоруктардан дораан уштунар ужурлуг.

А. АИР,
бистиң туский корр.

МУРНАКЧЫЛАРЫ — ТАНЫЖЫҢАР

ЧУРУКТАРДА: З. А. Курастикова.
Е. Ф. Угринова.
Р. Н. Оюн.
Е. Д. Монгуш.
Т. С. Оюн.
А. Н. Угринов.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

ФЕРМАДА КЕЖЗЭКИ СААЛДА.

Адрестери бо

Сес айларның түүнелдери

МУРНАП ТУРАРЛАР

1. «Каа-Хем» разрези.
2. Тыванын электри четкилери.
3. Кызылдың даараныла комбинады.
4. «Тыва кобальт» комбинат.
5. Кызылдың эт комбинады.
6. Тараа продуктулар эргелелиниң бүдүрүлгелери.
7. Алгы заводу.
8. «Росводпром» каттыжыышкынының ДБК заводу.
9. Ыяш ажыл-агый эргелелиниң бүдүрүлгелери.
10. Автосептелге заводу.
11. Типографця.
12. Тыванын сүт комбинады.

ХОЖУДААШКЫНДА

1. «Тыва даг-дүгү» комбинат.
2. «Тудуг кезектери» комбинат.
3. Үстүү Енисейниң балык заводу.
4. Чадаананың, Бай-Хаактың, Туранның хлеб заводтары.
5. Пиво заводу.
6. Кызыл-Мажалыктың туйбу заводу.
7. Туранның, Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинаттары.
8. «Сельхозтехниканың» Самагалдайда районнар аразында каттыжыышкыны.

БАШТАЙГЫ СОВЕТ ОРДЕН

Баштайгы совет орденни — Кызыл Тук орденни тургусканыдан бээр бөгүн 60 чыл болган.

Төвгүнү көрүптээли... 1918 чыл. Хамааты дайын чоруп турган. Кызыл-шеригжилер болгаш командирлер тулчуушкуннар үезинде мөссалыг маадырлыын, эрес-дидимин, шудуралдыын көргүзүп турган. Бүгү-россияның Төп Күүсөнчи Комитединиң декреди үнүп келген мындыг. «Шуут дайынчы ажыл-чорудулга үезинде РСФСР-ниң онза дидимин болгаш маадырлыын көргүскен бүгү хамаатыларынга шылгаралдың демдээн тыпсыр... Кызыл Тук орденни шылгаралдың демдээ кылдыр доктаадыр...» Баштайгы совет орденниң, чок дээн орденниң намдары ынчалдыр эгелээн. Күшажылчы улустуң идеалдарының нүүрүнде эрес-маадыр чоруу дээш мөөң мурнунда кажан-даа шаңналдар туруп көрбээн болгай.

Эң-не маадырлыг болгаш дидим 15 муң кижи—хамааты дайынның чылдарында ол шаңнал-биле демдеглеттинген. Партизаннэрнең кол командылакчызы, сөөлүнде барып Совет Эвилелиниң Маршалы болган В. К. Блюхер өөң-биле бир дугаарында шаңнаткан.

Дайынчы Кызыл Тук орденни ССРЭ-де ниитизи-биле 500.000 кижи алган, олардан 238.000 кижи — Ада-чуруттуң Улуг дайынынга алган. Генерэл-лейтенант М. А. Еншин сөөлгү үеге чедир бистиң чуртувуска чеди Кызыл Тук орденниң эдилекчизи карачаңгыс кижи болуп келгени солун.

(СЭТА).

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Тес-Хем районда Берт-Дагның № 102 соңгулда округунуң талазы-биле округтуң соңгулда комиссиязының составын бадылаар дугайында

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

«Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда дугайында дүрүмүнүң 37, 38, 39 үүлдерине үндезилээш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Тыва АССР-ниң Дээди Совединге соңгулда талазы-биле Тес-Хем районда Берт-Дагның № 102 соңгулда округунуң талазы-биле округтуң соңгулда комиссиязын хой-ниити организацияларының ажылчы чоннар ниитилелдериниң болгаш коллективтериниң дараазында төлөөлекчилерин составтыг кылдыр бадылаар:

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы — Николай Дожукеевич **Кызыл-оол** — «Тес-Хем» совхозтуң коммунистиг организациялындан;

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының орадакчызы—Даваажап Үрүлеевич **Шывык**—«Тес-Хем» совхозтуң кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының профессионал эвилелинден;

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары — Галина Сергеевна **Далаа**—«Тес-Хем» совхозтуң хуучуларының ниити хуралындан.

Округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Владимир Яндак-оолович **Моңге**—«Тес-Хем» совхозтуң хуучуларының ниити хуралындан;

Елизавета Мандеровна **Монгал**—Берт-Дат суурнуң ажылчы чоннарының ниити хуралындан;

Александра Дембиреловна **Нат**—«Тес-Хем» совхозтуң Үй-Шынаа салбырының кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының профессионал эвилелинден;

Александр Чоодуевич **Самбыл** — «Тес-Хем» совхозта Бүгү-эвилелдиң Аныктарының Девизчи Коммунистиг Эвилелиниң организациязындан;

Вениг Салчакович **Сарыг-бай**—«Тес-Хем» совхозтуң ажылчыннарындан, кодээ ажыл-агый специалистеринден болгаш адбан-хаакчыларындан;

Анчимаа Төгерикпеевна **Эртине** —«Тес-Хем» совхозтуң ажылчыннарындан, кодээ ажыл-агый специалистеринден болгаш адбан-хаакчыларындан.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. МЕҢДУМЕ.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай,
1978 чылдың сентябрь 15.

Пассажир автотранспортунуң ажылдакчыларының слёдундан

АРГЫШТЫРЫЛГАНЫ ЭКИЖИДЕР

Республиканың пассажир транспортунуң ажылдакчыларының следу болган. Аңаа Тыва АССР-ниң автотранспорт эргелелиниң начальнигиниң орадакчызы Л. Р. Хасанова илетиел кылган. Мөөң адазында өөң илеткелиниң допчулалын парладывыс.

Пассажирлериниң негелдеХерегелдерин хандырарының культуразын бедидери дээш социалистиг чарыш пассажир албанының ажылдакчыларының аразында калбарган. Чарыштың болгаш ажылдың хевирлери улам сайзыран турар. Чижээ, Кызылдың пассажир АТБ-зинде элээн хой бригадалар тускай керээ өзугаар ажылдаар аргаже шилчиириниге белеткениг турар. Мурнакчыларның саны көвүдээн. Пассажир АТБ-зинде Ю. Деревягин, Г. Андреев, В. Шулепов, А. Абалаков, Чадаанада М. Шаутдинов, Шагаан-Арыгда—С. Килин, Туранның автостанциязында улуг кассир Е. Есипенко, «Сарыг-Септе Е. Черноусова болгаш өскелер-даа онгу беш чылдың сес айларының талазы-биле социалистиг чарыштың тиилекчилери болганнар.

Ынчалаа-даа республиканың пассажир транспортунуң ажылдакчыларының ажылында четпестериниң ам-даа хөөнүп ажыы-биле чугаалаар херек. Чолаачыларның чедишпезинден болгаш автобустарның септээрин багай организастап турарындан хоорайлар иштиниң маршруттарынга график өзугаар үнер автобустар база-ла чедишпес чорук бар. Өөң ужурундан Кызылда болгаш Ак-Довуракта автобустар шимчээшкининиң аразында үзүктелиишкини амдаа кызырылбайн турар. Ынчалгаш автобусту бир доктаар черге маңаары ортумаа-биле 20 минута боор турар. Ак-Довуракта автобустарның чүгле 73 хуузу орукче үнер таварылгалар үргүлчү болур. Ол ышкаш Кызылдың АТБ-зиниң автобус парыгының чүгле 50 хуузу чамдыкта белеп болуру КАИ черинің хынылдазындан илерээн. Өөң чылдагааны септелгениң өөжүм чоруп турары болур. Ынчалгаш чолаачыларның иштиндеп 25 кижини үргүлчү септелге ажылынче хаара тудар ужурга таварыып турар.

Кызылдың автошколады ПАТБ-ге ажылдаары-биле чолаачыларны тускай программа өзугаар өөреткеш, ынаар чорудуп турар. Чижээ, бо чылын ону бежен хире кижи доозуп үнгеп. Ынчалаа-даа чаа келген аныяк чолаачыларның үнүп чоруур таварылгалары хөй боор турар. Ол болза, чолаачы составының ортузунга политикжизидилгелиг ажылдың четпес чоруп турарының түңнели-дир.

1978 чылдың эрткен сес айларында бүгү хевирлер талазы-биле планнаттынган рейстериниң саны 300 муң турган. А херек кырында алгаш коорге, 22 муң рейстериниң графиктери болгаш расписаниелери үреттинген болган. Ол дээрге 1977 чылдыңдан 10 муңга эвээш, ынчалза-даа график үрээр чорукту шуут уэуткан болурупуң аргазы бар. Расписание сагывас чорук колдуунда-ла хоорайлар иштиниң автобустарынга хамааржыр. Чижээ, Кызыл хоорайга, чаңгыс-ла хонук иштинде, кышкы үеде 750-700 рейстер боор турар, Өөң элээн кажы озаалдан азы үстүп турарын пассажирлер билир. Ол ышкаш Чадаананың болгаш Ак-Довуракның АТБ-лериниң автобустары озалдаапкыннарны хөйнү кылып турар.

Бо чылын республиканың чер болганындан пассажир транспортунуң багай ажылынга хамаарыштыр хомудаан чагаалар болгаш билдириишкиниериниң саны эвээжээн. Ол дээрге пассажир транспортунуң ажылының база бир көргүзү болур. Өөң ыңай пассажирлерден өөрүп четтириишкин илерелиишкини көвүдээн. Ынчалза-даа пассажир транспортунуң ажылдакчыларының талазындан негелдерге кичээнгей салбас, доңгун аажы-чаңын көргүзер хөөруктар ам-даа бар боор турар.

Пассажир автотранспортунуң техниктиг байдалынга автомобиль оруктарының улуг салдары чедирип турар.

Ындыг таварылгаларны хоорайлар иштиниң маршруттарындан көрүп болур. Чижээ, Кызылдың Кочетов кудумчузунуң амгы байдалы пассажирлериниң болгаш чолаачыларың-даа хомудалып болдурып турары чөп. Чүге дээрге, кудумчуну чедир кылбаан, автобустар хуусаадан эрте үрелип турар. Дески эвес, доозун-довуракты орук шимчээшкинге дыка таарымча чок болур. Автомобиль оруктарын тудуп, ажыглаарының бүдүрүлге эргелелиниң буруузубиле О-Шынаа, Хандагайты, Торгалыг болгаш өске-даа чурттанчылыг черлер баар маршруттар үргүлчүлелдиг үеде хагдыгган туруп турар, Ол ышкаш Нарын, Тээли, Бай-Тал, Шуй болгаш өскедаа суурларга чедер оруктарны эдип-чазаалын турганындан чамдык үеларде ыраар чоруур маршруттарны соксадыр ужурга база таваржып турганаан.

Турустуунган чурум өзугаар чылдың-на кодээ болгаш суур Советтериниң ажылдакчыларының киржилгези-биле автобус маршруттарының эрткен черлерин ийи удаа ыраар. Ынчалза-даа бо талазы-биле четпестер дыка хөй. Автомобиль оруктарын тударының болгаш ажыглаарының бүдүрүлге эргелелиниң буруузубиле суурларже автобустарның баар оруктары ылдымаан, багай байдалда. Ындыг чижекти Хайыракан, Кочетово, Хондергей, Бүрен-Бай-Хаак болгаш өске-даа хөй-хөй суурлардан көрүп болур.

Республиканың транспорт эргелелиниң пассажир албанының ажылдакчылары боттарының бүгү арга-курлавырларын ажыглап турган, онгу беш чылдың үшкү чылының планнаг даалгаларын күүсөдир дээш бүгү-күжүн салып, мөөң соңгаар улам улуг күжениишкин-биле ажылдаарынга шинтирлиг.

Илеткел сөөнда санал-онал солчуушкунунга пассажир АТБ-зиниң чолаачылар бригадири А. Абалаков, хоорай автобузунуң чолаачыларының бригадири В. Стажкин, Шагаан-Арыг АТБ-зинде чолаачылар бригадири С. Килин, Чадаана АТБ-зиниң чолаачызы Л. Монгуш болгаш өскелердеа киржип, боттарының арга-дуржулгазы-биле солушканнар.

Республикада пассажирлер аргыштырылгазының кол пуруузун Кызылдың пассажир автотранспорт бүдүрүлгези боттандырып турар. СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ Төп Комитединиң социалистиг чарыштың калбартыр дугайында Чагаазының бистиң коллективи ажыл-херекче кыйгырыг кылдыр хүлээп алган.

Кызылдың пассажир АТБ-зинде шупту 622 кижи ажылдап турар. Олардың 532-зи социалистиг чарышта хаара туттунган. Коллективтен бо чылын 18 чолаачы, өөң иштинде 5 таксист, 12 кижи составтыг 1 септелге участогу 1978 чылдың планын ССРЭ-ниң чаа Конституциязының бир чыл болур оюнда—октябрь 7-де күүседир хүлээлгелерлиг ажылдап турар.

Пассажирлерни культурлуг хандырары дээш социалистиг чарыштың тускай негелделери ажылдап кылдыгган. Автобус, таксомотор чолаачызынга күш-ажылчы паспортту доллургаан. Ол паспортта чолаачының 1978 чылда социалистиг хүлээлгелерни биткээн. Чарыштың түңнелдерни үндүрерде планныг онаалдаларының күүсеттингенин, пассажирлериниң талазындан хомудал кирген, кирбээнин, салон иштиниң арыг-шеверин болгаш өөп-даа өске пунктулары барымдаалан турар. Ол ышкаш мергежилиниң тергиини—«Эң эки автобус чолаачызы», «Эң эки кондуктор», «Эң эки септекчи» деп аттар дээш конкурстарны организастаан турар бис.

Эрткен сес айларда бистиң бүдүрүлге чери планын кол көргүзүүлер талазы-биле ажыр күүсеткен, тонна-километр талазы-биле план 100,8 хуу, пассажирлер аргыштырылгазының талазы-биле 100 хуу күүсеттинген.

Ажылынга кызымак, бедик мергежилдиг-биле эки көргүзүүлерни чедип ап турар мурнакчылар бисте хөй. Районнар аразынга чоруур автобустарга В. Укоовтуң, Ю. Деревягинниң, П. Шегозининиң, В. Тутатчиковтуң бригадалары пассажирлерни культурлуг хандырар талазы-биле эки үлегерни көргүзүп турарлар. Таксомотор чолаачыларындан И. Ополевтиң, В. Лубягининиң бригадалары мурнунда чоруп турарлар. Хоорай иштиниң маршруттарындан Д. Гочневтуң, Г. Андреевтиң, В. Тетушкининиң бригадалары кап-даа удаа чарыштың тиилекчилери болуп үнгүлээнгер. Үстүнде ады киргеп тиилекчи бригадалар дыка хөй кыжар-чаар матерналдарны камнап алган.

Машинадарының рейсте үнериниң беленин чедип алырынга, расписаниени шын сагыырынга пассажирлериниң негелдеерни чогууру-биле хандырарынга АТБ-де социалистиг чарыш чугула черни эелеп турар. Чоннуң аргыжылгазын экижидер талазы-биле хемчеглерни ам-даа алыры чугула.

А. ОВСЯННИКОВА.

Кызылдың пассажир АТБ-зинде профсвилел комитединиң даргазы.

ЧАРЫШТЫҢ ДУЗАЗЫ

„ЧЕТТИРДИВИС, БАЙЫРЛЫГ!“

Пассажир аргыжылгазын бүгү негелделер өзугаар боттандырып чорударынга пассажир транспортунуң ажылдакчылары, орук дургаар автостанциялар болгаш автовокзалдар улуг рольдуг. Амгы үеде республикада оп автостанциялар болгаш автовокзалдар, чеди касса пунктулары ажылдап турар. Оларның эки ажылындан пассажирлериниң аргыжылгазы, оларның сагыш-сеткили, өөрүшкүзү хамааржыр.

Усиск тарктызы—Тыванның хоочун болгаш кол автоорук-тарының бирээзи, Туранга эң-не баштай автостанцияны тургусканы таварылга эвес. Аңаа хуинуг-не чүе-чүс кижилер кээп, чүгле республика эвес, харын база өске-даа областарже албанның болгаш амы-хуунун-даа чоруун кылып чоруп, эртип-дүжүп турарлар, Туранның автостанциязын тавараан пассажирлерден:

— Четтирдивис, байырлыг!—дээн сөстерин бо-ла дыңнап болур. Ол черле таварылга эвес.

Бо чылдың эрткен сес айларында бүгү көргүзүүлери-биле ол ам тиилекчи кылдыр санаткан, Өөң улуг эвес коллективи пассажирлерге таарымчалыг бүгү-ле чүүлдерни кылыр дээш кызымаккай ажылдап турар. Станцияның иштә-дашты кезээде арыг-силиг, каасталга-шимелдеп таарымчалыг, чарашдаа. Ында боттарының ажыл-херээнге бердинген кижилер ажылдап турар.

ЧУРУКТАРДА: диспетчер Е. А. Есипенко; кассир М. И. Лаповцева билеттер тыпсып тур.

А. ЗАЙЦЕВ. **Фотолар авторнуу.**

КОЖА-ХЕЛБЭЭ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

КОСТОМУКША. Карел АССР). (СЭТА-ның тускай корр). ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун болгаш Совет чалаакчың чалаанын өзугаар найыралдың аян-чоруун кылып, Финляндия Республиканың Президентизи У. К. Кекконен сентябрь 14-те ында келген. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин болгаш албаның өске-даа кижилери ону совет-фин кызыгаарта кээп уткып алган.

А. Н. Косыгин болгаш У. К. Кекконен фин фирмаларының киржилгези-биле тудуп турар Костомукшада руда арыглаар комбинаттың кол корпусунуң фундаментизин байырлыг байдалга салырының өзулалынга киришкеннер. Байырлалдыг болуушкунга тураскаатган митинг кол корпусту тудар шолге болган.

Совет-фин экономиктиг кады ажылдажылганы бединиг үнелеп турар бис, чүге дизе ол бистиң чурттарывыстың материалдыг байлаан көвүдеин турар база өөң-биле кады совет-фин найыралдың быжыглаарының херээнге бараан боор турар деп, митингге чүве чугаалаан. А. Н. Косыгин демдеглээн. Бо найырал чоокшулажырының угланыышкының бистиң чурттарывыстың шилип алганының ачызында, бот-бодунуң эргежыктарын хүндүлежириниг болгаш бүзүрежирийин аргазын боттандырганының ачызында хогжүп келген болгаш быжыгын турар, ону Совет Эвилели болгаш Финляндия дайын соолудегги үжен ажыг чылдарның дургузында чайгылыш чок боттандырып келген. Бо өзугаар мерген угаанның политиканың үндезинин Владимир Ильич Ленин турган, Өөң толдарган ялеошкини болза 50 чыл өөн бо чылын демдеглен эрттиргениве найырал, кады ажылдажылга болгаш бот-бодунга дузалажылга дугайында совет-фин керээ болур.

Совет Эвилели болгаш Финляндия яныы-бүрү социал тургузуглуг ийи күүрүнелериниң политиктиг харылааларын эде тургускан, деп эргеге, ниитики херектеринге хөлгаарлашаазынга, бот-бодун хүндүлежириниг болгаш хаы бүзүрелге үндезилээш, эогжүдүн болурунун үлегерчижээн көргүскен деп, өөң ыңай А. Н. Косыгин чугаалаан. Дайын сөөлүндеги Европага бистиң чурттарывыс делегейниң экономиктиг харылаалаарынга дең эргеин, бот-бодунга ажыктыг чоруктуу сагыырынын, бот-бодун ылгажыр чоруктан болгаш яныы-бүрү кызыгаарлаашкынындан ойталаарының демократтыг принциптерин бир дугаарында ажыглаан эгелээн. Бистер элээн каш үе-чаданы эрткен бис, оларның иштиндеп эң чугулазы болза 1977 чылдың май айда, Москвага Л. И. Брежневтиң болгаш У. Кекконенниң ат салганы садыг-экономиктиг, үлетүүн болгаш эргем-техниктиг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң база ханыладырының үр хуусаалыг программазы болур, Финляндия болза үр хуусаалыг —1990 чылга чедир кады ажылдажылга программазынга Барыын Европа чурттарындан бир дугаарында ат салган чурт боор турар.

1948 чылдың керээн ашыыл чок чорук талазы-биле Соңгу Европага таарымчалыг байдалды тургузарынга, өөң-биле бүгү делегейге тайбыгны быжыглаарынче болгаш дүшкүрүлүг чорукту чавырылдырарынче угланган чүткүлдерге дузалап турар деп. У. К. Кекконен бодунуң чугаазында демдеглээн.

Костомукшада тудут—ийи чурттарының кады ажылдажылганына болгаш хемчээлиниг талазы-биле эң улуг объект боор турар деп, Финляндияның Президентизи оон ыңай чугаалаан. Ол болза, ийи чурттарының арадында садыглажылыгының тодаргай херечилериниң бирээзи. Совет Эвилели амгы үеде садыг талазы-биле Финляндияның эң улуг партнёру боор турар. Финляндияның бүгү даштыкы садыг саарылгазының өөң үлүү бештиг бир кезии хире.

Финляндия Совет Эвилелиниң хой үүлдерни ап турар. Энергетика чиг-эдиниг үштүн ийи кезиин Совет Эвилелиниң ап турар бис. Бо бүгү үүлдер улус ажыл-агының улам хогжүдериниг эргежок чугула кол-кол чиг-эт болгаш одаага материалдарын үүктел чок алыр арганы Финляндиага хандырган.

Комбинатка болган митингиге чүве чугаалаан инжилер ону хуусаазында тудуп доозарын бүзүреткеннер.

(СЭТА).

НОТА ЧОРУТКАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың девискээринде даштыкы күүрүнелериниң дипломаттыг төлөө черлериниң, өөң иштинде КНО чанында төлөө черлериниң, кым-даа дээн болбас болгаш онза эргелерин таарыштыр башкарар дээр чаа хоойлуну АКШ-та белеткен турары-биле холбаштыр ССРЭ-ниң КНО чанында доктаамал төлөө черн КНО-пуп чиигине секретары К. Вальдхаймның адынга нота чоруткан. Чаа хоойлуну хүлээп алыры ол кым-даа дээн болбас болгаш онза эргелерни дыка кызыгаарлаарынга чедирип болур-дур деп, нотада демдеглээн.

Бистиң бодалывыс-биле алырга, дипломаттыг харылаалар дугайында 1961 чылдың Вена конвенциязын өзугаар Каттышкан Штаттарның бодунга алган хүлээлгелеринге дүүшпес, ол ышкаш амгы үениң делегей эргезиниң принциптеринге, норма-чижектеринге база кым-даа дээн болбас болгаш онза эргелериг дипломат кижилерге хамаарыштыр ажыглаттынын турар делегейде ниитиг хүлээп көрдүгген практикага чоруткек мындыг үүлдер онза сагышеыралды хайныктырын турар деп, нотада чугаалаан.

Тодаргайларга, чугаа болза, чүүн-даа мурнунда кым-даа дээн болбас болгаш онза эргелиг дипломат кижилерге хамаарыштыр суд сайгарылгазының чаа чурумуп тургузар деп турарының дугайында боор турар. Ол кижилерде дипломаттыг кым-даа дээн болбас болгаш онза эрге бар бе, чок бе деп чүвени тодарадыры-биле төлөө черлериниң ажылдакчыларының америн судтарга баарының эргежок чугулазының дугайында чүүл болза делегей практиказынга туруп корбээн ужур-дүрүм чок чорук болур. Дипломаттыг төлөө черниң тодаргай ажылдакчызында кым-даа дээн болбас болгаш онза чогуур эрге бар бе азы чок бе дээрниң дугайында шиитпирин үндүрерин чер-чер судтарынга бээр деп турары база ужур-дүрүм чок чүүл болур.

Мындыг уткалыг нотаны төлөө черлериниг турар чуруу—Каттышкан Штаттар-биле харылаа дугайты КНО-пуп комитединиң даргазынче база чоруткан, даштыкы күүрүнелериниң КНО чанында төлөө черлериниг болган оларның ажылдакчыларының аймык чок чоруун ол комитет хандырар хүлээлгелиг.

Болмбурзектиң судалы

ЧУГУЛА ҮЕ-ЧАДА

Албан өзугаар найыралдыг аян-чоруун кылып, Совет Эвилелинде чоруп турар Индияның даштыкы херектер министри А. Б. Ваджпаинн СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң хүлээп алганын Индияның массалыг информация черлери калбаа-биле чырыдын турар болгаш ону ийи чурттуң аразында найыралды болган бот-бодунга ажыктыг кады ажылдажылганы быжыглаарынга чаа чугула үе-чада кылдыр үнелеп турар. Бүгү Индияның радиозу хүлээп алыышкын үезинде болган беседа дугайын дыңнатпышаан, Индияның тайбыгга ынакшылдыг политиказын, империализмге болгаш коловиализмге удур улустарның демиселиниг ооң үлүүн баа кааа-даа каттышпас шимчээшкинге ролюн совет улустуң бедин-биле үнелеп турарының дугайында Л. И. Брежневтиң сөстерин онзалап айткан. Азияديнке байдалды чогумчуларынче угланган Индияның күүсениишкиннерин ССРЭ-ниң улузу чайгылыш чок деткип турарын совет удуртукчу медеглээн деп дыңнадыгда демдеглеп турар.

Тайбың, найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээнин быжыглаазы Индияның болгаш ССРЭ-ниң аразында харылаалар болза ийзы-бүрү ниитилел тургузуглуг күүрүнелериниг тайбың догуунаашкынының эки үлегер-чижээ, Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыгның база айыыл чок чоруктуң чугула фактору боор турар дээрениг дугайында Л. И. Брежневтиң медеглелин Индияның парлаалгазы калбаа-биле тайылбырлаан турар. Бистиг найыралывыс үениг шылгалдазын туткан деп «Хиндустан таймс» солун бижээн. Индияның болгаш ССРЭ-ниг аразында харылаалаарның принциптери тайбың херээнге болгаш ниитилел тургузуунуң ылгалдарын хүндүлээринге бердинген чорукка үндезилеттинген, ону чээрби ажыг чыл мурнунда хевирлеп тургускан, бо үениг иштинде ол чаңгыс-даа чигзиннгге таварышпаан деп, ол-ла солун айыткан. «Пэтриот» солун индий-совет харылаалаарның кажангызындай-даа артык быжыкканын демдеглээш, ол харылаалар ийи чурттарның улуттарының чаагай чоруунга база Азияга болгаш бүгү делегейге тайбыгның эрге-ажымынга моон соңгаар-даа бараан болур.

БАЙДАЛ ЧИДИГЛЕНМИШААН

САН-ХОСЕ. (СЭТА). Никарагуаның диктатору Сомосаның чепсектиг күштера Коста-Риканың күрүне кызыгаарын үрээш, кожазы чурттуг девискээринче шуруун кирген. Өөң-биле кады кызыгаарда элээн каш районнарны бомбалаан. Коста-Риканың дыңнатканы-биле алырга, Кызыл крест төлөөлекчиниг араатанзыг халдаашкынының түңнелинде 25 кижи өлүрткен. Сандино аттыг национал хосталга фронтузунуң партизаннарын истеп-сүреринге сылдаглаан. Никарагуаның кылганы ол чепсектиг чөңгээни Коста-Риканың чону буруу шапкан. Халдаашкынга таварышкан районга республиканың президентизи Р. Карасо чораан. Национал бот-эргезин камгалаарынга чоннун шиитпирлиин ол медеглээн. Коста-Риканың чазаа Сомосага шиитпирлиг удурланыышкынны кылган болгаш бо чөңгээни чугааланыр дугайында делегеннг америк күрүнелер организациязынга киргеп.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Америк күрүнелер организациязының (АКО) доктаамал чөвүлелиниг дүрген чыыдырган хуралы аңаа болган. Коста-Риканың төлөөлекчизи аңаа чүве чугаалаан, Никарагуаның шериг самолёттарының араатанзыг халдаашкынының түңнелинде Коста-Риканың элээн каш суурларын үрээнин, хөй кижилерни олурып, балыглаанын дыңнаткан. Никарагуаның даймынырактарының чөңгээни ол районга тайбың херээнге айыылды турган деп, ол медеглээн.

Венесуэланың, Мексиканың, Колумбияның, Барбадостуң, Ямайканың болгаш АКО-нуп кежигүннери өске-даа чурттарның төлөөлекчилери Сомосаның чепсектиг чөңгээнин калениэзшкин-биле буруу шапкан.

Делегаттарның хөй ыруузу АКО-нуп кежигүннери чурттарның даштыкы херектер министрлериниң хуралын чыылдырар дээш турааун турда-ла, америк төлөөлекчи ук организацияның даргазы эрге-хүлээлгени ажыглап алгаш, Никарагуада байдалды чугаалажырын соңгаарладып каан. «Немелде консультацияларны болгаш анаалаатерни кылыры эргежок чугула-дыр» деп америк төлөөлекчи чагдынган.

Америк дипломатия АКО-да кажарлаашкынларны кылып турары илдеп апаргын. Бодунуң шагдагы болгаш шыпчы өөнүү. АКШ-тан хөй миллион шериг-экономиктиг деткимчени ап турар Сомосаның араатанзыг үүдгедиишкинин чугаалашпазынче Вашингтон чүткүп турар. Сомосаның национал гвардиязы америк акша-биле чепсеглеп-ген болгаш өөренген. Никарагуаның чонунун тура халдыышкының америк чепсек-биле базып турар.

АКШ Сомосага чажыт дузаламчы көргүзер үе-шакты ойнап алыр дээш АКО-да шаптыктаашкынларны ылыы турар.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Никарагуадан келген медээлерни өзугаар алырга, тура халышканнарны болгаш Сомосаның шаажыллакчыларының аразында дайын чорудулгалары бүгү чуртта уламчылап турар.

Масая хоорайда ыңыгыы тулчуушкуннар боор турар, ол хоорайның кол кезии тура халышканнарның холунда. Оларга удур шаажылакчы шериг кезектерин октаап. Хоорайны үтер-боолар болгаш танкылар-биле боолап, агаардан бомбалап турар.

Эстели болгаш Чинандега хоорайлар база тура халышканнарның холунда, ында улусчу милициниң отрядарын тургускан, олар национал гвардиязын атакаларын партизаннар-биле кады чедиишпиг ойтур шаап турар. Шаажылакчылар-биле дайыннар найысылалдың кыдыгларында, Хинотеге, Леон хоорайларда болгаш чурттакчылыг өскедаа суурларда боор турар.

Тура халышканнарга удур Гватемаладан болгаш Сальвадордан келген чүс-чүс өзуруктүүлерни ажыглап турары дээрге эрге-чагырганда дарлаңчагырар өзу-чурумнарлыг Төп Американың үш күрүнезиниг кады хеделиишкининг эгези боон турар, ол дээрге Никарагуаның патриоттарының хосталгалыг шимчээшкинин базар соруглалыг боон турар деп информация агентилелдерге демдеглеп турар.

Сомоса эдлечлиг парлаалга конференциязын эрттиргеи болгаш өөң өзу-чуруму Каттышкан Штаттардан экономиктиг деткимчени ап турарын ажыы-биле билиирге, «Иштики болгаш даштыкы ыңыышкын турза-даа эргехүлээлгемден дүжүп бербес мен» деп, диктатор база ыңтап медеглээн.

МААДЫР-ХООРАЙ НОВОРОССИЙСК

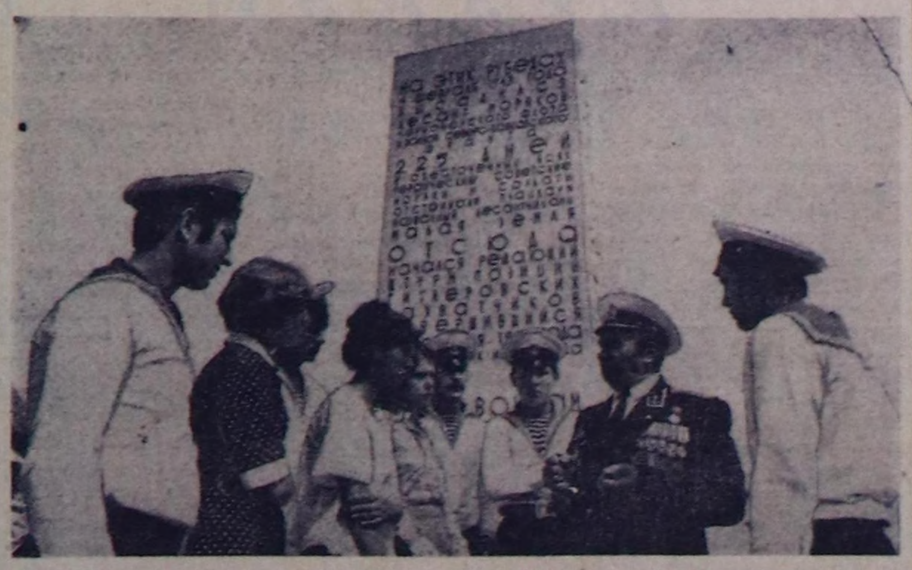

Краснодар край. Маадыр-хоорай Новороссийскиниң — Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында өлүм чок маадырлыг чоруу бүгү делегейге билдингир. 1943 чылда хоорайның кыдыынга Бичии черниң камгалакчыларының гитлержилерниң сач талазы-биле артык күштеринге удур 225 хонук дургузунда маадырлыг тулчуушкунну бооп келген. Совет дайынчылар тиилээринге тура-соруктуун, коргуш чогун, маадырлыг чоруун болгаш дайынчы бедик мергежилин көргүскеннер.

1943 чылдың сентябрь 16-да чадаг шериглер, далайжылар, артиллеристер, танкистер болгаш ужудукчулар немец-фашистиг шериглерниң улуг бөлүүн чылча шаварын доосканнар болгаш Новороссийскини хостаан.

Маадыр-хоорай Новороссийскиниң — чурттуң мурнуу чүгүнде улуг порттуң амгы овур-хевири онзагай. Хоорайны кежилдир ногаан калбак кудумчулар эрткен, оны хөй санныг скверлер, амгы үениң хөй наыт бажыңнары каастаан. Оон намгалакчыларының болгаш хостакчыларының маадырлыг чоруунуң дугайында тураскаалдар хоорайда хөй.

ЧУРУКТАРДА: Цезарь Куниковтуң көзектериниң бирээзи болур батальоннуң командири 2-ги ранганың халашкан капитаны С. Т. Григорьевтиң ол тулчуушкуннарның дугайын чугаалап турары; Маадыр-хоорай Новороссийск. «Одесса» болгаш «Молдавия» деп теплоходтарның судно доктаар черде турары.

Е. ШУЛЕПОВТУҢ фототу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

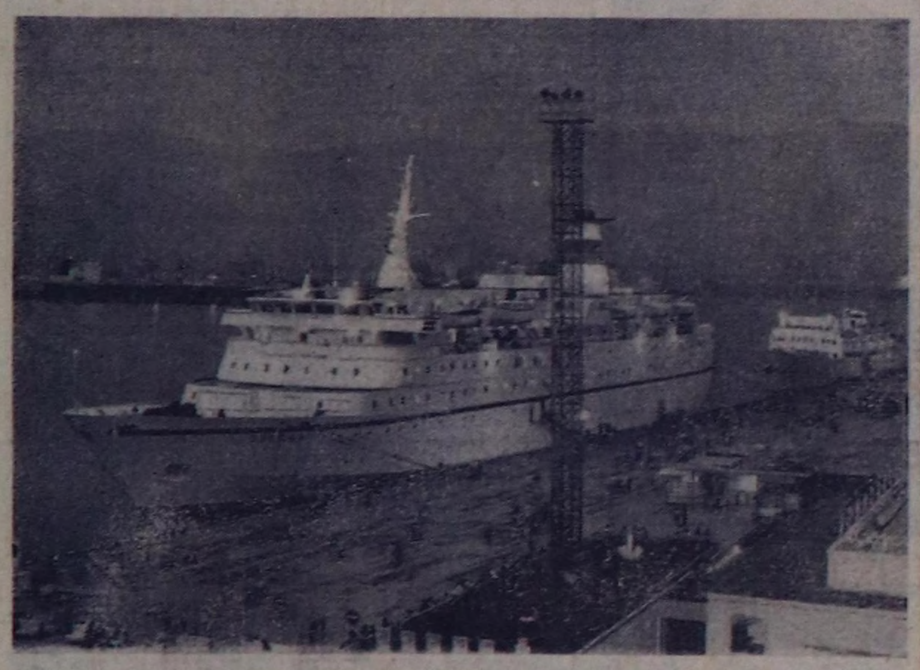

БИР ДЕМ-БИЛЕ

Келир чылдың солуннарылга болгаш журналдарынга чагыдылга Кызылдың аш-чем садыгларының коллективинде шалыкын чоруп турар. Универсам садыгның коллективи ол чугула политиктиг кампаниягa бедик көдүрлүүшкүнүг кирген. Садыг коллективинге парлалга чагыдылганынга тураскаатканн тускай хуралды эрттирген. Оон түнелиинде В. Брежнева, Л. Ленинна, М. Басманова, М. Гондарь, А. Конев, А. Киселев болгаш өскелер-даа хөй санныг чагыдылгаларны бижиткеннер. Садыгжылардан, ажылчыныардан, чүдүрүкчүлерден кижи бүрүзү 2-3-тен эвээш эвес солун, сеткүүлдерни чагытканнар.

Х. ОНДАР.

Кызыл.

ФОТО-ДЕЛГЕЛГЕГЕ КИРЖИҢЕР

ВЛКСМ-ниң 60 чылынга тураскаатканн «Биетиң алдыс—комсомол» деп фото-делгелге удаас болур. ВЛКСМ Тыва обкому, Тыва АССР-ниң Журналистер эвилели, республиканың Улусчу чогаадылга бажыны болгаш Тываның автотранспорт эргелели делгелгени организаастаар.

Фото-делгелгениң кол сорулгазы—Тываның аныктарының коммунистиг тургузуушкунга чедишкиннерин көргүспүшаан, аныяк салгалдың ажылнжин болгаш төрээн черниң каас-чаражын, байлаан көргүзери болур.

Ак-кара болгаш оңнуг чуруктарны делгелгеге хүлээп алыр. Оны кылагар болгаш аная саазынларга парлаар, жанры болгаш нарлааны яңзы-бүрү хевирлиг 24х30 база 50х60 сантиметр хемчээлдиг чуруктарны киирер.

Киргген ажылдарны дараазында категориялар аайы-биле үнелээр: хүнүң темазын чырыткан, серия-лыг, спортчу, жанр аайы-биле оңнуг, фотопортреттер, чуруктар.

Категория аайы-биле оргкомитет дипломнарны болгаш акша шаңналдарын тургускан. Оон аңгыда аңгы-аңгы организацияларның шаңналдары болгаш мактал бижиктери база доктааттынган.

Делгелге бо чылдың октябрь ортан үезинде ажыттынар. Оон киржинчилери —фото-чурук кылырынга хандыкшыл дыглар-даа, профессионал фотографтардаа боттарының ажылдарын октябрь 1-ге чедир Кызыл хоорай, Шетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 57, республиканың Улусчу чогаадылга бажыңы деп адресче «Фото-делгелгеге» деп бижээш чорудар.

Культура бажыңы: ажыл-херектер, чугула айтырыглар

ШИЛИИР, БЫЖЫГЛААР

Хайыракан — Улуг-Хемниң өзүп сайзыраан олурар суурларының бирээзи. Чеңгыс аай чыскаалыпкан чаа бажыңнар, өске-даа тудуглар суурну аян киргген. Мында тускай тудуг организациязы база тургустунган. Мынчап көзүрге тудуг-суурну моон соңгаар хөгжүдериниң перспективазы черле улуг-дур.

Суурнуң төвүнде даштын ак-көк кылдыр чугайлап каап улуг бажың кайы ырактан-на ылгалып көстүп турар. Ажыглалга киргенде бээр ийи чыл-даа четпээн чаа Культура бажыңы ол-ла болгай. Чорук аайы-биле аңаа кирип, ажыл-херектерин сонуургаан бис.

Көдээ суурга ол-даа шыяп-ла орду дег улуг бажың: 350 олуттуг, спорт залдыг, делгем фойелиг, өске-даа ерээлдерлиг; көдээ библиотека база ында таарымчалыг байдалда турар. Чаа культура одаа ажыглалга киргениңге хайыраканчылар өөрүп, сеткил ханыр турганнар. Делгем чаагай Культура бажыңына кино, концерт көөр, солун кежээлер, ужуражылгалар, диспуттар эрттирер, спорт залына маргылдаалар организаастаар дээш черле чүү болбазыл. Ажыл шагы төнген соонда аңаа барып, культурлуг дыштанырын кыы күзевес деп. Эрткен чайга чедир Культура бажыңына оюнтоглаа, спортчу маргылдаалар барык-ла үзүлбейн келгенин суурнуң чурттакчылары билир.

Культура бажыңының ажыл планнарын чылдың кварталдарының аайы-биле хүваан тургускулаан. Моон мурнунда ажылдан турганнарның дем-дегелдери база бар. Культура бажыңының чөвүлеанның составын, агиткультбригаданың маршруттарын база тодаргай айтып көргүскен.

Бо чылдың чайы төнүп, күс дүшкени-биле кады көдээ Культура бажыңында кинодан өске солун хемчеглердаа болбастаан. Оон ужуру чүдеп? Культура бажыңында ажыл-херек башкарар кижи чок, эзи турар апаргаан. Чүгле сентябрьның баштайгы хонуктарында ураң чүүл удуртукчузун (Людмила Доржу) тып, ажылга киргген. Культура бажыңының директорунга ажылдаар кижини (А. Я. Мага) «Улуг-Хая» сохозтуң удуртулгазы (директору В. Н. Винников) чап-чаа тып алган. Ажылын ол чаа-ла хүлээп алган. Культура бажыңына ажылдаар кадр тывылган, бүгү ажыл-херектерни ол холга алыр боор дээрзинге хайыраканчылар идеген турар. Райкүүскомнуң культура кылдаы (эргелекчизи Х. Сиирин) бодунуң талазындан чаа ажылдап эгелеп турарларга боттуг дузаны көргүзер, деткиир апаар.

Соок кыштың тынжыкы мыындай чоокшулап олурары кымга-даа билдингир. Хайыракан көдээ Культура бажыңында кышка белеткел кандыг деп бодаар силер? Чоокку хүннерге чедир-ле ук ажыл чорувайн келген. Херектиң ужуру билдингир-зе болгай: ажыл-херек башкарар директор чок турган. Аңылга ижигин доктаавааш, түр када үнүп-кирип турган кижилер херектиң алыс эчизи кайын бодаар ийик. Сентелгеге херек материалдарны-даа суралгап тып албаан. Чагыг киирип сураглаваан-даа. Ол бүгүнү ам удур тыптынар, сураглаар апаар-дыр.

Ажыглалга кирге-ле ийи-даа чыл болбаан бажыңга кандыг сентелге турар боор дижири чадавас. Херек кырыында амгы байдалды алыр болза, кылаа чогуур ажылдар эвээш эвес, чугайлаашкын, дозулаашкындан аңгыда, ойлуп дүшкүлей берген (чамдык дээвиирлерде болгаш шалада-даа бар болду) черлерни база септээр, кылыр. Чаа тудугну ажыглалга киирип турарда-ла эгелээш, мынчага дээр арە каапкан каасталга ажылдары безин бар. Фойеде чедир чуруттуумаан улуг чурук ол олчаан хевээр арткан. Ол кымның буруузул? Ук ажылды кажан доостурар деп болаш турарыл? Шак мындыг айтырыгларны харыысалгалыг эштериниң мурнунга тургуспас арга чок.

Культура бажыңы ажыттынгандан бээр маңаа дөрт директор ажылдап каапкан. Беш дугаарын чаа тып томуйлаан. Өрткен чайын ураң чүүл училищезиниң студентизи Анна Коңгаржап көзек үеде ажылдааш барган. Оон мурнунда ажылдап турган директорлар аңгы-аңгы чылдаганнар-биле ажылдаваан баргылаан азы өскээр чоруткулаан.

Бо хире магалыг чаагай культура одаанга ажылдаар кадрларны перспективазын бодап турган чүге тып ажылдаашайн келгенил? Кедизин бодаан болза, шагда-ла өөредип ап-даа болур турган-дыр. Кандыг-даа участокка ажылдаар кижилерни эки шилиивейн, дужа-келбиже томуйлап, үндүрүп-киирер чорук кончуг шын эвес. СӨКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Көдээниң культура хандырылгазын улам ыяш сайзырааңгайжыдар талазы-биле хемчеглер дутайында» доктаалында материалдыг баазаны быжыглаар, культура кадрларын өөредир, шилип тывар, ажылга быжыглаар, оларга бүгү-ле таарымчалыг байдалдарны, чигелделерни көргүзериниң дугайын чугаалап турар. Бо айтырыгны чогумчалыг шиитпирлээриниге, ылаңгыя тус черниң ажыл-агыйлары, бүдүрүлгелери ол ышкаш партия, совет, хөй-иишти органнар тодаргай улуун киирер ужурлуг. «Улуг-Хая» совхоз, оон Ханыраканың салбыры, ында көдээ Совет бо айтырыгны ёзулуг-ла быжыг холга тудуп ыыдаваан келген дээрзин амыдырал бадыткан турар ыышкажыл.

Көдээ библиотека (филиал эргелекчизи Тамара Кызыл-оол) болур-чогууру-биле доктаамал ажылдап турар. Оон эргелекчизи Канскиниң библиотека техникумуун доосканн, ажыл-херээнге бердинген, ыдепкейлиг кадр. Районнуң библиотека системазын топтүкенден бээр бир тыл чедип бар чыдар. Библиотекалар аразының солужулга фондузун ажыглаары таарымчалыг боон турарын ол демдеглеп олурар. Бо чылдың августан эгелеп библиобус помнарны суурлар аразынга дажылаш чорун турар.

Библиотеканың иштики шимелде-дерилгезин эки кылган. Яңзы-бүрү дерилгелер, Ленинни комсомолдуң 60 чылынга тураскаатканн делгелгелер көскү черни эзлээн. Чыл дургузунда 10 муң номнарны номчукчуларга бижидерин планнаан. Көжер библиотекалар база ажылдап турар. Кышкы үеде ажылдаарынга таарымчалыг кылдыр библиотеканы белеткээн.

Хайыракан көдээ Культура бажыңының дараазында чугула айтырыгларын үндезинби-биле шиитпирлеп көөрү кончуг чугула. Бирээде, кадрларны шилиир, өөредир, ажылга быжыглаарын тус черниң болгаш «Улуг-Хая» сохозтуң удуртур органнары райкүүскомнуң культура кылдаы-биле кады перспективазын көрүп шиитпирлээр ужурлуг. Культура бажыңын культураның ёзулуг одаа болдуңар диже, оон иштики дерилгезин амгы негелдеге дүүштүр кылыр, даштыкы чаагайжыдыга, ногаанчыдыга айтырыгларын шиитпирлээр апаар. Культура бажыңының чаны чечек ышкан, ыяштар, чадаг үнүштер бүргээн турар кылдыр чүге кылыш ап болбаан? Күзээр болза, ол черге шиитпирлеп болур айтырыгдыр. Чоонда үеде организаастаан чорудар ужурлуг айтырыг: кышка белеткел. Культура бажыңының техникти ажылдакчылары сугну бажыңнардан дажып чайлаан болгай. Кудукту септеп белеткээрин дарый чорудар болза аки. Чаа ажылдакчыларның чедишкиннинг ажылдарын чедип алыры-биле үстүнде четпестерин дарый чайладыр ужурлуг.

Б. ДИРЧИН,
«Шынын» корр.

СОЛУН КОНЦЕРТ-БИЛЕ...

Красноярск филармониязының сценз уран чүүлүнүң онзагай жанрының артизи Борис Асеевке удуртканн артистери кайысылал Кызылдың албан организацияларының ажылдакчыларынын, ажыл-ишчилериниң мурнунга 30 ажыг концерттерни бараалгатканнар. Кызылдың хлеб заводунуң, № 3 АТБ-ниң ажылчыннары, № 4 ХПТУ-нуң сургуулдары болгаш өске-даа албан организацияларның ажыл-ишчилери конферансье Екатерина Саратованың, пантомим Владимир Сабовтуң, баянист Валерий Окладниковтуң, каттырынчыг нокерлер күүседир Надежда Крепактың, танцычы Татьяна Малыгановаңың күүселделерин сонуургаан.

Артистер ам республиканың районнарынче гастрольдаар. Бүгүн олар Каа-Хем районче аттанып канналар. Дараазында Эрзин, Тес-Хем, Танды болгаш өске-даа районнарже аалдаарлар.

Эргим номчукчулар!
«ШЫН»
солунну чагыдып алыңар!
Чагыдылганың өртээ: чылда 6 рубль.

телевидение

СЕНТЯБРЬ 16-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртёнги гимнастика.
10.55—«Силерге, ада-иелер».
11.25—«Каяа чордум, Одиссей?» Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-ку серия.
12.35—«Эртенги почта». Музыкалыг программа.
13.05—«Музейлерде болгаш делгелге залдарында». Л. Н. Толстойнуң төрүттүнген хүнүнден бээр 150 чыл болганынга тураскаатканн ССРЭ-ниң чурулга академиязының делгелгези.
13.35—«Москвачы». Телеклуб.
14.35—«Черде кижи». Документалдыг фильмниң баштайгы көргүзүү.
15.25—«Спортлото» тиражы.
15.40—«Кадыкшыл». Эртем-таймылбырлалдыг программа. Ленинградтан дамчыдылга.
16.25—Уругларга фильм. «Буур дугайында тоожу». Уран-чечен фильм.
17.40—«Музыкалыг абонемент». В. А. Моцартың чогаалдары.
18.30—«Билдингир-даа бол эл-дептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар.
19.30—Медээлер.
19.45—«Правда» солунунуң политиктыг тайылбырлакчызы Ю. А. Жуковтуң делегей байдалының дугайында бесселалы.
20.30—ССРЭ-ниң улустуң артизи П. Петровтуң күүселдезинде Н. Римский-Корсаковтуң романстары.
20.45—«Чүректиң ханызындан». Каменец-Подольск хоорайның ажыл-ишчилери- б л е ужуражыышкын. Дамчыдылганы РСФСР-ниң улустуң артизи В. М. Леовтьева чорудар.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—«Бир опереттӓның аалгалары». Телешиниң баштайгы көргүзүү. Н. Абрахамның «Савойяда бал» деп музыкалыг комедиязын ёзуталаар.
00.35—01.05—«Ирина Родиниың онгу бедии». Документалдыг фильм. Төнгенде — медээлер.

Агаар

Бүгүн республика девискээринге шокар булутаар, чаъс чагбас. Соңгу-барын углуг хатыг дүргени секундада 6-11 метр чедер. Агаарның температуразы 17-19, чамдык районнарга—9-14 градус чылыг. Кызыла база чагбас, агаарның температуразы 17-19 градус чылыг.

Дүне чамдык черлерге агаарның температуразы 2-7 градус чедир соор.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 16-ДА

«ПАНЫРАЛ»: «Өске кижи» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Бирги класска чурттан чорааннар» 10.00, 15.35, «Вий» 11.30, 17.05, «Чиде бергени» 13.10, 18.45, 21.10 шактарда.

«ВОСТОК»: «Киночыныды» 15.00, «Чардаш кадын» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Шеригё чаа келдирткеннер даймыне чоруткан» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Редакторнуң оралакчызы К. К. САТ.

ШӨЛЭЭ, ШӨЛЭЭ...

Фельетон орнунга

Магалыг чаагай чай төнген. Бойдус ногаан шинчизин чидирип, оюп, кышты манап эгелээн. Оон-биле кады хөй-хөй ажыл-ишчилер чайгы шөлээзинде мага хандыр дыштаныр алгаш, сагыш-сеткили сергей берген, эзт-кежи хүреринде дадыккан, омак-хөглүг апаргаанээн кээп, боттарының онаашкан ажыл-үүлезин бүдүрүп киринкен. Чайгы шөлээзинде кала-даа четкилээн кижилер бар: Кавказка, Крымга, харын-даа даштыкы чурттарга-даа... Туристи путёвкалар-биле, кадыын быжыктырар, эмнедир черлер болур курорттар, санаторийлерден эгелээш, анаа-ла бодунуң сонуургалы-биле алынчорук кылыры, ырак-узакта төрелдериниге чедери дээш кайнаар чоргулаваан дээр. Чайгы шөлээ, дыштанылга магалыг-ла!

Магалыг-ла... ынчалза-даа... Чайгы шөлээ үеэнинг магалыг чаагайын карарты базын турар хомуданчыг таварылгалар база тургулаар-дыр. Райпо ажылдакчызы К. кадыының байдалының аайы-биле, аргалыг-ла болза, бир курортка дыштанып, экирин аар ужурлуг турган. Шынап-ла путёвканы профвиеледдің түс черде комитеди алыр кылдыр дугуржун берген. Хуусаа келирге К. шөлээзин алгаш, Кызылда төп черинге путёвказын сураглап чедип келген. «Ыдыг болза, силерге көрдүгеен путёвка эскээр чайгылган-дыр. Оон орнунга бис сеңээ акшазын төлеп бергээли, а сен Үш-Белдирге барган, ында столовая сава чуукчузу чедишпейн турар, аңаа ажылдап тура, дыштанын ал» деп харыы алган. Путёвка орнунга будулгаазынга таварышкан К. «Кижиниң кадыы кончуг, оон өске арга тывылбас боор» дээш сумеге чөпшээрежиппкен. Сава чуукчулааш, кадыын экиртир, дыштанар байтык, даа аарып баксыраан, эмчилээр бооп чаныт кээп-тир ийин оң.

Шөлээлээн, дыштаныр, ыцай-бээр баар кижи чаарты хеңкернип, кеттинип-даа алырла болгай. Хамаатты Л. моон акшазын алгаш, «Саян» садыгны бир кылдыр кезээш, бодунга таарзыр костюм арай-ла тыппайн барып-тыр. Чаян боон, шагдан бээр- дилээни пөзү бо турган. Хемчээдип, кестирип алган дораан «Саян» дужунда «Чечектин» (кижиниң эргежыңы бодап, болгаан каанны-даа тергиин-дир: садыгда сеңээ таарзыры чок болза, аңаа барып даарады шаан алыр еен) шеверлериниге «эктимге кедер эптиг хептен эге шалыт даарап бээрин дилдим» деп сунуп чеде берген.

Хүлээп алырынга безин хүнээн дээр. Эктинге кедерингге чедир мырынай шөлээ төнген. Даараары шалын, будургени класс-ааран мастерлер бар чүве-дир. Ындыг-даа болза загыгның үзамдыгарының чылдагаанныры-ла хөй. Мында чаңгызын айтыыл: чамдыкта быжыкчы, даараккы-биле оңтала бооп, аас-сөс берип, суйбелек сунмас болзунда сураг баар деп бил.

Хостуг өйде, шөлээзинде билиг-мергежилин бедидип, сонуургалын хандырып, хуу библиотекалын четчелеп, чаа номнар садып ап, оларны номчуур чанчылдыглар кайы хөй. Кожам Коля (албан аайы-биле Николай Монгушович дээр чүве) хоорайның мырынай төвүнде киоскиде чаа номнар садып турарын дыңнаан, сыр маң-биле эгиин-тыныптыг чеде берген. «Тентяковтуун, Анатолий Ивановтуун садып турган дидир, чүү арты, угбай?»—дээш, делгинирлерин эргий көрүп турда, садыгжы-ны баартак алаандан Колянын улуг-ла туралавазы ном ушгун келген. «Төнгүлээн-дир» дээш, Коля маажым бастырын чоруй барган.

Үр-даа болбаанда киоск базары-биле катап эртип чыдырда демги-ле садыгжы семис ак эрге: «Василий Петрович, силерге база тускай арттырып каан мен, «Мөнге кыйгы» бо, Чаковскийниң «Бүүзүлээшкин» боо—деп номнарны баартак алдындан уштуп салгылаан турун-тур. Коля тура дүшкеш, алаң кайган турун-турун, чүнү-даа ыыттавайн, кылаштап эрте берген.

Мындыг таварылгалар ол үш кижиниң чайгы шөлээзинде болган чүве. Ийи-чаңгыс харыысалга чок, ниитиниң эрге-ажыын бодунуу-биле хөлбаштырар, өң-тала тыртар ажылдакчыларының хайы ыыдыг. Ол чижектиг болуушкуннар шөлээден өске үеде база-ла таварлашкылаар болгай.

Шөлээ, шөлээ... Ону чогуучалыг, бодунга, ниитилелге ажыктыг кылдыр эрттирбес кижилер база-ла тургулаар.

Мээн таныжымның эжиниң таныжы шөлээзинде бодунуң районундан Тываның бир өске районунга чедип, ында таныжындан арга-суме, адрес айтырып алгаш, Улан-Удэ хорааннан келгеннер. Ол чоруурда он ажыг хонган.

«Дыка-ла түвектиг чорук кылдым, ам сокса-даа ыыалр барбас мен, улус аксынга бүдүреп, хей-ле чүү дээр ону. Чанымда белен, ёзулуг эмчилер турда, та чүм ыйнаан»—деп миннин, бодунга боду хыйланган органы оон шөлээзин кандыг ажыглаанының хөрөнгизи-дир.

Санныг хонук, шөлээ үеэн билдиртпейн, төне бээр болгай. Шөлээзиниң эгелээнин «чуглаш», оон төнчүзүнде миннин кээр бир кижи дугайын база дыңнаан мен.

Дыштанып, чаа күш немеп албаан кижи ажылдаар черинге келгеш, шөлээлээр мурнунда турганындан дээре ажыктыг ажылдай алыр бе? Чок. Черле ынчаш, шөлээни, ол байтык неделяның дыштанар хүннерин солун, ажыктыг эрттирбес чорук база бар болгай.

А үстүнде бижээн таварылгаларның кажан, кана болуп турганын айыткан болгай мен, чогум ылап шын бе деп айтырыг тургустуна берее, ону бадыткаптар документилер база барын бүдүреттим.

С. МИНТОН.

ТИРАЖ УДАВАС

1978 чылдың акша-бараан лотереязының күскү (немелде) үндүрүлгезиниң тиражы 1978 чылдың сентябрь 22-де Краснодар хоорайта болур. Ойнап алышкыннар аразында «Москвич-412» ИЭ болгаш «Жигули» ВАЗ-21011 деп 120 автомобильдер, яңзы-бүрү марканың 480 мотоциклдери, 120 пианнино, 120 телевизор, 1800 соодукчу болгаш өске-даа чүүлдер бар.

1 рубльден 200 рубльге чедир акша ойнап алышкыннарын база чорудар. Ниитизи-биле 14580 бараан болгаш 6345420 акша ойнап алышкыннарын чорудар. Лотерея билеттерин ажаалга кассаларындан, магазиннерден, харылзаа албан черлериниден, «Союзпечать» киосклериниден, ниитиниң чемненилге черлериниң, аэропорт болгаш автовокзалдар кассаларындан садып ап болур.

Лотерея билеттерин садып алырынче далажыңар!

Хоорайның № 4 профессионал-техникти ортумак училищезинге дараазында мергежилге будүрүлге өөредилгезиниң мастерлери хөрек: автокрановщик, суургаланчак кранның машиниси, сантехник, каңнакчы.

Котельнаяга ажылдаарыбиле машинистер, электри таарыштырыкчылары, слесарьлар хөрек.

ПАЗ-652 автобуска чоланчы хөрек.

Училищениң адреси: Кызыл хоорай, Магистральная кудумчузу, 1.

«Шын» солун редакциязынга 1-ги, 2-ги классты чоланчылары хереглеттиниң турар.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Кызылда республиканың бот-өөредилгелиг ортумак школазы 1978—1979 өөредилге чылында 5—11 класстарга өөренникчилер чыып алырын үргүлчүлеп турар.

Бот-өөредилгелиг ортумак школага 16 хардан өрү назылыг сес чыл болгаш ортумак эртем чедип алырын күзээн хамаатыларны хүлээп алыр.

Кирерин күзээннер школаның директорунга эртеминиң дугайында документилер база ажылдап турар черинден шынзылганы конкан билдирилгинкинпи киирер. Школага кирер дугайында билдиришкиннерни бот-өөредилгелиг школа, оон өөредилге-консультация пунктулары болгаш комсомол комитеттери хүлээп алыр.

Тыва АССР-ниң Чыргыышкын министерствозунуң лужаалын ёзугаар консультация пунктуларын - болгаш өөренникчилер бөлүктерин дараазында районнарга база Кызыл хоорайга ажыдар: Эрзин районга: Эрзинге, Нарынга, Кызыл-Сылдыска, Мөренге, Бай-Дагта; Тес-Хем районга: Самагалдайга, Ак-Эрикке, Берт-Дагта, Чыргаландыга, Шуурмакка, Ү-Шынаага, О-Шынаага; Мөңгүн-Тайга районга: Мугур-Аксынга, Мөген-Бүренге; Өвүр районга: Хандагайтыга, Саглыга, Торгалыгга, Солчурга, Чаа-Суурга; Кызыл районга: Кара-Хаакка, Каа-Хемге, Кунгуртуга, Баян-Колга; Кызыл хоорайга Төп өөредилге-консультация пунктузун Рабочая кудумчузу, 56 адреске ажыдар, телефонуу 2-25-09, № 8 школага ажыдар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарваттың 2-23-35, партийнкамыдырал киллизиниң 2-31-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетүүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг киллистериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтериялың 2-12-45, солун келбейн баргаша 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 2683.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00904